

คู่มือ ชะกาต เปลี่ยนชีวิต

แรงบันดาลใจจากประสบการณ์
ของผู้รับชะกาตเพื่อการประกอบอาชีพ

มูลนิธิสร้างสุขมุสลิมไทย (สสม.)

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

โลเลา หริ่มเพ็ง เรียบเรียง

สารบัญ

1. บทนำ	1
2. ชะกาทกับความยุติธรรมทางสังคม	5
3. ความสัมพันธ์ในระบบชะกาท	8
4. หลักการสำคัญในการจัดสรรชะกาทเพื่อการประกอบอาชีพ	10
หลักการสำหรับกองทุนชะกาท	10
ฟังความต้องการ: เข้าใจและค้นหาศักยภาพของผู้รับชะกาท	11
มอบโอกาสที่เป็นธรรม: จากมือบน ผ่านมือกองทุนชะกาท	
สู่มือล่าง	17
เติมความสามารถ: การเป็นที่ปรึกษา คือ บทบาทที่กองทุน	
ชะกาทควรเป็น	22
หลักการสำหรับผู้รับชะกาท	27
ฟังหัวใจตัวเอง: จุดเริ่มต้นการมีเสรีภาพของคนจน	28
รับโอกาส: ความไว้วางใจ คือ กฎุญแจเปิดประตูแห่งโอกาส	30
เพิ่มความสามารถ: ตนเป็นที่พึ่งของผู้รับชะกาท	37
5. บทสรุป	47
6. เอกสารอ้างอิง	49

ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจเป็นโจทย์สำคัญที่แต่ละสังคมแสวงหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนให้เหลือน้อยที่สุด ในสังคมมุสลิมมีการใช้กลไกหนึ่ง คือ การจัดสรรชะกาตปรากฏงานวิจัยหลายชิ้นในเรื่องนี้ ในมาเลเซียและอินโดนีเซียพบว่า หากมีการจัดการชะกาตอย่างเป็นรูปธรรมจะสามารถลดปัญหาความยากจนได้¹ รัฐบาลบาห์เรนมีแนวทางในการใช้ชะกาตเป็นตัวช่วยในการกระจายรายได้และความมั่งคั่งของคนในประเทศ² มีการเสนอโมเดลการบรรเทาความยากจนแบบบูรณาการอิสลาม โดยกองทุนชะกาตจะช่วยในการเติมเต็มการบริโภคขั้นพื้นฐานและความต้องการด้านเงินทุน ส่วนกองทุนวะกัฟ (ศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินที่ถูกอุทิศให้ใช้ประโยชน์ทางศาสนา) ช่วยในเรื่องแหล่งทุนและทุนหมุนเวียน³ อีกทั้งมีการนำเงินจากกองทุนชะกาตมาก่อตั้งและดำเนินงานคลินิกการกุศลในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งส่งผลให้คนยากจนทั้งในเมืองและชนบทสามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพได้มากขึ้น⁴ จาก

¹ Isahaque Ali and Zulkarnain A. Hatta, "Zakat as a Poverty Reduction Mechanism among the Muslim Community: Case Study of Bangladesh, Malaysia, and Indonesia," *Asian Social Work and Policy Review* 8, no. 1 (2014): 64-66.

² Hisham Handal Abdelbaki, "The Impact of Zakat on Poverty and Income Inequality in Bahrain," *Review of Integrative Business and Economics Research* 2, no. 1 (2013): 133

³ Ali Ashraf, M. Kabir Hassan, and K. Hunt-Ahmed, "An Integrated Islamic Poverty Alleviation Model," *Contemporary Islamic Finance* (2013): 239.

⁴ Hilman Latief, "Health Provision for the Poor Islamic Aid and the Rise of Charitable Clinics in Indonesia," *South East Asia Research* 18, no. 3 (2010): 503.

ประสบการณ์การดำเนินงานด้านชะกัตของหลายประเทศข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การจัดสรรชะกาตอย่างเป็นระบบเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยเหลือคนยากจน คนด้อยโอกาส และลดปัญหาความไม่เท่าเทียมในสังคมมุสลิม

มูลนิธิสร้างสุขมุสลิมไทยมีนโยบายสนับสนุนให้ชุมชนมุสลิมไทยจัดตั้งกองทุนชะกาตขึ้น เพื่อลดปัญหาความยากจนและให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าแก่พี่น้องมุสลิม ตัวอย่างเช่น กองทุนชะกาต (บัยตุลมาล) จังหวัดเชียงใหม่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยได้รับการสนับสนุนการริเริ่มจากมูลนิธิ⁵ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างสำคัญของกองทุนชะกาตที่คำนึงถึงความยุติธรรมทางสังคม กล่าวคือ มีการจัดสรรชะกาตที่คำนึงถึงความจำเป็น ความเสมอภาค และความเป็นธรรม คือ การจัดสรรชะกาตเพื่อการกระจายเสรีภาพขั้นพื้นฐาน สร้างโอกาสในการศึกษา การประกอบอาชีพ และการแบ่งปันรายได้หรือความมั่งคั่งให้แก่ผู้ที่เสียเปรียบในสังคม โดยมีการจัดสรรชะกาตที่ได้รับมาในแต่ละปีเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) **ชะกาตเพื่อการสงเคราะห์** คือ ชะกาตที่จัดสรรเป็นรายเดือนตลอดปีให้แก่ผู้ที่ยากจนขัดสนที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เช่น คนชรา คนป่วยติดเตียง 2) **ชะกาตเพื่อการศึกษา** คือ ชะกาตที่จัดสรรเป็นทุนการศึกษารายเดือนให้แก่นักเรียน นักศึกษาที่ผู้ปกครองยากจน 3) **ชะกาตเพื่อการต่อยอดอาชีพ** คือ ชะกาตที่จัดสรรให้แก่คนยากจนขัดสนที่มีธุรกิจและต้องการลงทุนเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาธุรกิจให้ทำกำไรมากขึ้น 4) **ชะกาตสำหรับกรณีฉุกเฉิน** คือ ชะกาตที่จัดสรรเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนที่ประสบเหตุร้าย เช่น ไฟไหม้บ้าน ประสบอุบัติเหตุ หรือภัยพิบัติ 5) **ชะกาตสำหรับเจ้าหน้าที่** คือ ชะกาตที่จัดสรรให้เป็นเงินเดือนแก่เจ้าหน้าที่ที่ทำงานเต็มเวลาของกองทุน และ 6) **ชะกาตสำหรับมุสลิมใหม่** คือ การจัดสรรให้แก่ผู้ที่เพิ่งเข้ารับอิสลามใน 3 ปีแรก เพื่อช่วยในเรื่องการปรับตัวและปรับการดำรงชีวิตเป็นแบบมุสลิม⁵

⁵ Laila Rimpeng. (2021). Concepts and Principles of Zakat Distribution for The

ประเภทของการจัดสรรชะกาดที่มุ่งเสริมสร้างเสรีภาพของบุคคลได้มากที่สุด คือ ชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพ โดยการจัดสรรชะกาดประเภทนี้ต้องคำนึงถึงความต้องการและศักยภาพของผู้รับชะกาดเป็นรายบุคคล และยังถือเป็นประเภทที่สามารถเปลี่ยนชีวิตของผู้รับชะกาดจากความลำบากยากจนสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ นอกจากกองทุนชะกาด (บัยตุลมาล) จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีกองทุนชะกาดอีกหลายแห่งในพื้นที่ภาคใต้ที่ดำเนินการจัดสรรชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพในลักษณะคล้ายคลึงกัน

การได้รับพึงประสบการณ์ของผู้รับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพที่สามารถเปลี่ยนผ่านชีวิตของตนเองจากความยากจนไปสู่การมีอาชีพที่สร้างรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างมุมมองที่ผู้คนมีต่อชะกาดในแง่หนึ่ง เพราะชะกาดไม่ใช่เพียงการช่วยเหลือเฉพาะหน้าแก่เพื่อนบ้านยากจนที่บีบคั้นไปยียากจนเท่าเดิมหรือมากกว่าเดิม แต่ชะกาดสามารถเปลี่ยนชีวิตคนจากผู้รับชะกาดเป็นผู้ให้ชะกาดได้ โดยการสร้างโอกาสและเสริมศักยภาพของคนยากไร้ ให้คนผู้นั้นสามารถเลือกเส้นทางชีวิตของตัวเองได้ นั่นหมายถึง คนผู้นั้นมีเสรีภาพที่จะกำหนดเป้าหมายในชีวิตและบรรลุเป้าหมายนั้นได้เอง

คู่มือชะกาดเปลี่ยนชีวิตเป็นการรวบรวมประสบการณ์ของผู้รับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพจากกองทุนชะกาดในประเทศไทยและนำเสนอหลักการสำคัญของการจัดสรรชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพ ทั้งหลักการสำหรับกองทุนชะกาดและผู้รับชะกาด ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิสร้างสุขมุสลิมไทย (สสม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนสุขภาพ (สสส.) เป็นหนึ่งในผลผลิตของโครงการต้นแบบชะกาดเพื่อการสร้างอาชีพ จัดทำขึ้นเพื่อแจกจ่ายยังกองทุนชะกาดและผู้รับชะกาดในเครือข่ายของมูลนิธิฯ โดยมุ่งหวังว่าจะ

Realisation of Social Justice: Case Studies of Zakat Funds That Realise Social Justice in Thailand. (Doctoral dissertation, Mahidol University).

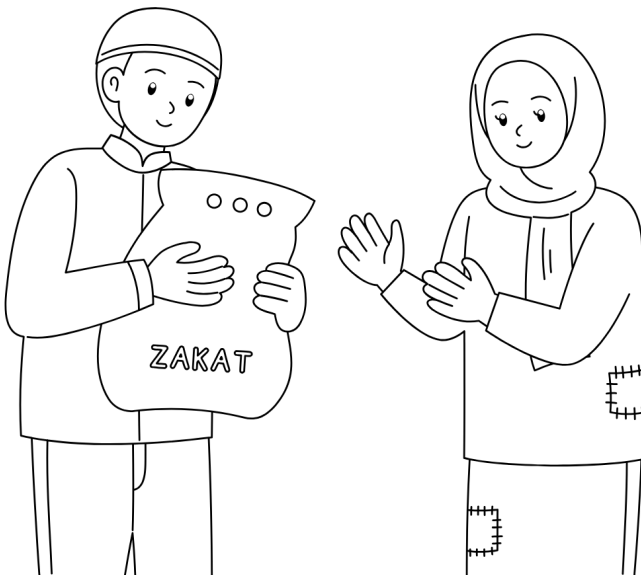

เป็นแนวทางสำหรับชุมชนมุสลิมในการสร้างกองทุนชะกาตเพื่อลดความไม่เท่าเทียมและสร้างคามยุติธรรมทางสังคม

ในการนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ มูลนิธิสร้างสุขมุสลิมไทย (สสม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนสุขภาพ (สสส.) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลผู้รับชะกาตและให้ทุนสนับสนุนการเขียนคู่มือในครั้งนี้ ศ.ดร.อิสรา ศานติศาสน์ ประธานมูลนิธิฯ ผู้นำการขับเคลื่อนกองทุนชะกาตในประเทศไทย ที่ให้แนวคิดและข้อชี้แนะในการเขียน คุณดาวุด ทับอุไร ผู้ให้คำแนะนำและประสานงานจนกระทั่งคู่มือชะกาตเปลี่ยนชีวิตเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ไอลา หริ่มเพ็ง

มกราคม 2568

2

ชะกาดกับความยุติธรรมทางสังคม

ความยุติธรรมทางสังคม คือ ความยุติธรรมในการแบ่งสรรปันส่วนผลประโยชน์และภาระในสังคม⁶ หากในสังคมหนึ่ง ๆ มีผลประโยชน์หรือทรัพยากรอย่างล้นเหลือก็อาจแบ่งทรัพยากรเหล่านั้นให้แก่คนในสังคมอย่างเสมอเหมือนแบบเหลือเฟือได้ แต่ในความเป็นจริงไม่ใช่เช่นนั้น เพราะทรัพยากรในโลกของเรามีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นการตัดสินใจว่าเราจะแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากรหรือผลประโยชน์ที่มีอยู่อย่างจำกัดนี้ให้ใคร หรือ ใครควรได้รับอะไร นั้นจึงเป็นเรื่องที่ยุ้งยาก เนื่องจากแต่ละสังคมมีบริบทและมาตรฐานที่แตกต่างกัน และหากทุกคนในสังคมมีความสามารถ ความจำเป็น ความต้องการและโอกาสที่เท่ากัน ก็เป็นไปได้ว่าเราสามารถแบ่งทรัพยากรที่มีให้ทุกคนอย่างเท่าเทียมเสมอเหมือนกันได้ แต่ก็เช่นกัน ความเป็นจริงไม่ใช่เช่นนั้น มนุษย์ทุกคนมีความสามารถ ความจำเป็น ความต้องการและโอกาสที่ไม่เท่ากัน บางคนเกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย จึงมีโอกาสดำเนินการศึกษาที่ดีและประกอบอาชีพที่มั่นคง แต่บางคนเกิดมาในครอบครัวที่ยากจน จึงได้รับการศึกษาแบบตามมีตามเกิด และแน่นอนว่าทางเลือกในการประกอบอาชีพจึงเหลือน้อยลงตามไปด้วย เสมือนว่าความยากจนเป็นสิ่งผูกมัดเสรีภาพของคนจน ดังนั้น โอกาสที่คนยากจนจะมีความรู้ในระดับสูง หน้าที่การงานที่ดี และรายได้ที่เพียงพอ หรือยกระดับฐานะขึ้นเป็นคนร่ำรวยจึงแทบเป็นไปได้

การจัดสรรชะกาดเองมีข้อจำกัด 2 ประการ คือ 1) เราไม่สามารถรวบรวมชะกาดจากคนร่ำรวยได้อย่างเหลือเฟือ และ 2) ผู้รับชะกาดแต่ละคน

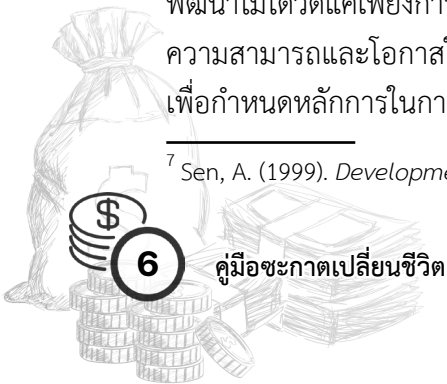
⁶ Brian H. Bornstein et al., "All Else Being Equal : Overcoming the Egalitarian Norm," in *Justice, Conflict and Wellbeing* (Springer, 2014), 3-4.

มีความสามารถ ความจำเป็น ความต้องการ ความไฝ่ฝัน และโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกัน คำถามที่เกิดขึ้นในการจัดสรรชะกาดภายใต้ข้อจำกัดนี้ คือ ใครควรได้รับชะกาด ในอีกแง่หนึ่ง คือ แต่ละคนควรได้รับชะกาดจำนวนเท่าใด บางคนอาจมองว่า การมอบชะกาดในจำนวนที่เท่ากัน คือความยุติธรรม แต่เราต่างก็ตระหนักดีว่า ทุกคนไม่ได้มีจุดเริ่มต้นที่จุดเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ทุกคนสามารถขึ้นรถเมล์ฟรีตามนโยบายรัฐ แต่คนพิการที่นั่งวีลแชร์กลับไม่สามารถขึ้นได้ เพราะรถเมล์ไม่มีทางลาดให้วีลแชร์ขึ้น ดังนั้น ความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับผลประโยชน์และภาระตามสัดส่วนความจำเป็นหรือความสามารถเพื่อมอบโอกาสที่เท่าเทียมและสามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ (ในที่นี้คือรัฐ) จึงต้องจัดหาหรือดำเนินการบางอย่างเพิ่มขึ้น เช่น ซื้อรถเมล์ที่มีทางลาดสำหรับวีลแชร์ หรือแม้แต่สร้างทางลาดในพื้นที่สาธารณะทุกแห่ง จัดให้มีห้องน้ำสำหรับคนพิการในพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้คนพิการสามารถเดินทางและใช้ชีวิตได้อย่างปกติเหมือนคนอื่น หลักการพิจารณาความยุติธรรมที่ไม่เท่าเทียมนี้เรียกว่า หลักความเสมอภาค (equity) หรือ ความเท่าเทียมเชิงสัดส่วน (proportional equality) ดังนั้น สิ่งที่เราจะต้องพิจารณาเพื่อให้ชะกาดสามารถมอบโอกาสที่เท่าเทียมและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนได้ คือ วิธีการหรือหลักการในการแบ่งสรรปันส่วนชะกาดเพื่อสร้างความยุติธรรมทางสังคม

แนวคิดการพัฒนาในฐานะเสรีภาพของอมาตยา เซน (1999) เสนอว่าการพัฒนาควรมุ่งเน้นที่การเพิ่มเสรีภาพของบุคคลเป็นหลัก เสรีภาพในที่นี้หมายถึงการที่บุคคลสามารถเลือกวิถีชีวิตที่พวกเขาต้องการได้ โดยการพัฒนาไม่ได้วัดแค่เพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่รวมถึงการเสริมสร้างขีดความสามารถและโอกาสในชีวิตด้วย⁷ หากเราใช้แนวคิดนี้ในการพิจารณาเพื่อกำหนดหลักการในการจัดสรรชะกาดจะพบว่า ชะกาดถือเป็นโอกาสใน

⁷ Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. New York : Alfred A. Knopf.

การสร้างเสริมภาพของคนยากจน ในแง่นี้ ชะกาตจึงเป็นทุนตั้งต้นในการผลิตสินค้าและบริการ และถือเป็นโอกาสของคนยากจนที่ไม่มีทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งกองทุนชะกาตที่สร้างความยุติธรรมทางสังคมจะต้องจัดสรรชะกาตจนกระทั่งผู้รับสามารถเลือกชีวิต (อาชีพ) ที่พวกเขาต้องการได้ กล่าวคือ ชะกาตที่ได้รับการจัดสรรจะต้องเพียงพอที่จะเป็นทุนตั้งต้นในการประกอบอาชีพ หรือเพียงพอที่จะจัดหาอุปกรณ์ยังชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็น หรือความไฝ่ฝันของผู้รับได้ หรือเพียงพอที่จะเป็นทุนการศึกษาให้เด็กคนหนึ่งได้สำเร็จการศึกษาและมีงานทำ และเมื่อเราตระหนักแล้วว่า มนุษย์แต่ละคนมีศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน เงินทุนเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอที่จะทำให้คน ๆ หนึ่งประกอบอาชีพ หารายได้ ทำกำไร มีเงินออม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ กองทุนชะกาตจึงต้องมีกลไกในการเสริมสร้างขีดความสามารถในรูปแบบต่าง ๆ แก่ผู้รับชะกาตแต่ละคนไปพร้อมกันกับการมอบเงินชะกาตด้วย

พระองค์อัลลอฮ์ตรัส ความว่า

66 —
“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีเพื่ออัลลอฮ์ เป็นพยานด้วยความเที่ยงธรรมและจงอย่าให้การเกลียดชังพวกหนึ่งพวกใด ทำให้พวกเจ้าไม่ยุติธรรม จงยุติธรรมเถิด มันเป็นสิ่งที่ใกล้กับความยำเกรงยิ่งกว่า และพึงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้น เป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำกัน”⁸

⁸ อัลกุรอาน (5 : 8)

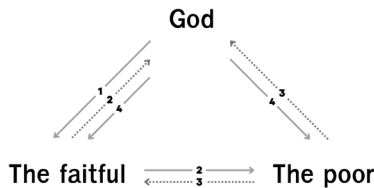

3

ความสัมพันธ์ในระบบชะกาต

แนวคิดชะกาตในความสัมพันธ์แบบสามฝ่าย⁹ ของเจียร์รี โคชุยต์ (2009) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีของขวัญที่มีผู้กระทำ 2 ฝ่าย คือ ผู้ให้และผู้รับ ซึ่งมีการให้กลับคืนอยู่ในความสัมพันธ์ของการให้ของขวัญนี้เสมอ โดยเมื่อนำมาวิเคราะห์การมอบชะกาต พบว่า มีผู้กระทำ 3 ฝ่าย คือ 1) พระเจ้า (God) 2) ผู้ศรัทธา (The faithful) และ 3) คนยากจน (The poor) พร้อมกันนี้ในแต่ละความสัมพันธ์จะมีการให้กลับคืนอยู่ด้วย ความสัมพันธ์นี้เริ่มต้นจากการที่อัลลอฮ์ทรงมอบความมั่งคั่งร่ำรวยให้แก่ผู้ศรัทธา ❶ และผู้ศรัทธาให้กลับคืนพระองค์ด้วยการเชื่อฟัง ❷ โดยการมอบบางส่วนจากความมั่งคั่ง (ชะกาต) ให้กับคนยากจน ❸ เมื่อคนยากจนได้รับชะกาตจึงให้กลับคืนด้วยการขออูอาฮ์ให้คนมั่งคั่ง (ผู้ศรัทธา) ❹ และขอบคุณอัลลอฮ์ที่บัญญัติชะกาต ❺ และในที่สุดพระองค์ทรงตอบแทนการเชื่อฟังของผู้ศรัทธา ❻ และการรู้คุณของคนยากจนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ❼¹⁰

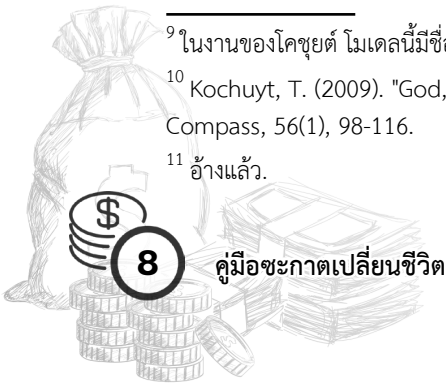

ภาพประกอบ 1 ชะกาตในความสัมพันธ์แบบสามฝ่าย¹¹

⁹ในงานของโคชุยต์ โมเดลนี้มีชื่อว่า The zakat as a triadic kind of reciprocity

¹⁰ Kochuyt, T. (2009). "God, gifts, and poor people : On charity in Islam." Social Compass, 56(1), 98-116.

¹¹ อ้างแล้ว.

ความสัมพันธ์แบบสามฝ่ายในระบบชะกัตนี้ได้ช่วยสนับสนุนมุมมองแก่มุสลิมทุกคน ไม่ว่าในฐานะที่เป็นผู้จ่ายชะกัต ผู้รับชะกัต หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ของกองทุนชะกัต (ผู้ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสามฝ่ายมาบรรจบกัน) รวมถึงรูปแบบต่าง ๆ ของการให้กลับคืนในชุมชนและสังคม เช่น ผู้รับชะกัตให้กลับคืนต่อชุมชนโดยการใช้แรงงานในงานบุญของมัสยิดหรือชุมชน หรือช่วยดูแลสังคมในรูปแบบอื่น ๆ มุมมองนี้จะช่วยหนุนเสริมให้ความสัมพันธ์แบบสามฝ่ายในระบบชะกัตของสังคมมุสลิมเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพราะในสังคมมุสลิมจะมีความสัมพันธ์แบบสามเส้านี้ขับเคลื่อนแบบไม่มีวันหยุดนิ่งอยู่มามายและไม่แยกขาดออกจากกัน ซึ่งช่วยให้เห็นภาพรวมของบริบทในสังคมว่า ปัจเจกบุคคลไม่สามารถแยกขาดจากบุคคลอื่น และไม่ผูกขาดบทบาทการเป็นผู้ให้หรือผู้รับแต่เพียงฝ่ายเดียว กล่าวคือ ในผู้รับเป็นผู้ให้และผู้ให้เป็นผู้รับ ด้วยเช่นกัน

4

หลักการสำคัญในการจัดสรร ชะงัดเพื่อการประกอบอาชีพ

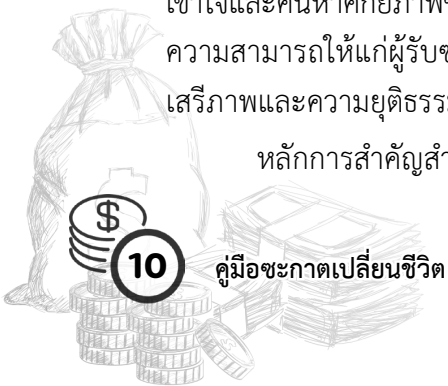

การจัดสรรชะงัดเพื่อการประกอบอาชีพมุ่งมอบโอกาสและเพิ่มความสามารถให้แก่ผู้รับชะงัดในการทำตามความใฝ่ฝัน ความต้องการ และความจำเป็นเฉพาะของบุคคล ซึ่งถือเป็นชะงัดที่มุ่งสร้างเสรีภาพให้แก่ผู้รับชะงัด กล่าวคือ ผู้รับชะงัดสามารถเลือกประกอบอาชีพที่พวกเขาต้องการตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งส่งผลให้เขามีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว กองทุนชะงัดและผู้รับชะงัด ต้องตระหนักถึงหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

หลักการสำหรับกองทุนชะงัด

กองทุนชะงัดถือเป็นตัวกลางในการทำให้ความสัมพันธ์แบบสามฝ่ายในระบบชะงัดนั้นดำรงและขับเคลื่อนอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นผู้รวบรวมเงินชะงัดจากคนมั่งคั่งและจัดสรรปันส่วนไปยังคนยากจน คนขัดสน และคนที่มีความต้องการ ทั้งนี้ กองทุนชะงัดที่สามารถสร้างเสรีภาพแก่ผู้รับชะงัด ได้จะต้องเป็นกองทุนฯ ที่มอบโอกาสพร้อมกับเพิ่มความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นเฉพาะ หรือความใฝ่ฝันของผู้รับชะงัด โดยกองทุนฯ จะต้องรับฟังความต้องการเพื่อเข้าใจและค้นหาศักยภาพของผู้รับชะงัด มอบโอกาสที่เป็นธรรม และเต็มความสามารถให้แก่ผู้รับชะงัด เพื่อทำให้ชะงัดเป็นโอกาสในการสร้างเสรีภาพและความยุติธรรมทางสังคมแก่คนยากจน

หลักการสำคัญสำหรับกองทุนชะงัด ประกอบด้วย 1) ฟังความ

ต้องการ 2) มอบโอกาสที่เป็นธรรม และ 3) เติมความสามารถ

ฟังความต้องการ : เข้าใจและค้นหาศักยภาพของผู้รับชะกาต

อัลลอฮ์ทรงสร้างมนุษย์ให้มีความแตกต่างหลากหลายเพื่อให้มนุษย์ได้ทำความรู้จัก¹² และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน¹³ ดังนั้นการตระหนักว่า ไม่มีมนุษย์คนใดเหมือนกัน คือ หัวใจสำคัญของหลักการนี้ การจัดสรรชะกาตของกองทุนฯ จึงต้องพิจารณาวิธีการช่วยเหลือเป็นรายบุคคล สำหรับชะกาตเพื่อการประกอบอาชีพต้องพิจารณาความต้องการและศักยภาพหรือความสามารถที่พัฒนาได้ของผู้ยื่นขอรับชะกาตเป็นหลัก ซึ่งการพิจารณาความต้องการและความสามารถที่พัฒนาได้นี้ คือการพิจารณาว่า ผู้รับชะกาตคนนี้มีความสามารถหรือความใฝ่ฝันต่ออาชีพของเขาอย่างไร? เขาต้องการอะไรเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพที่ทำอยู่? เขามีความรู้และทักษะที่จะประกอบอาชีพนี้แค่ไหน? และเขามีข้อจำกัดในการประกอบอาชีพอะไรบ้าง? (เช่น ความพิการและปัญหาสุขภาพ) โดยในการหาคำตอบเหล่านี้ ต้องอาศัยการฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นการฟังเพื่อเข้าใจไม่ตัดสินว่าที่ผ่านมาผู้รับชะกาตทำถูกต้องหรือไม่ และไม่ลงความเห็นจากมุมมองของกองทุนฯ เอง ก่อนทำความเข้าใจความปรารถนาและศักยภาพที่แท้จริงของผู้รับชะกาต เมื่อเข้าใจความต้องการ ศักยภาพและความจำเป็นเฉพาะของผู้รับชะกาตแล้ว

¹² “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มิเกียรตึงในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน” (อัลกุรอาน, 49: 13)

¹³ “...และพวกจงช่วยเหลือกันในสิ่งที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกันและพึงกลัวเกรงอัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรุนแรงในการลงโทษ” (อัลกุรอาน, บางส่วนจากอายะฮ์ 5: 2)

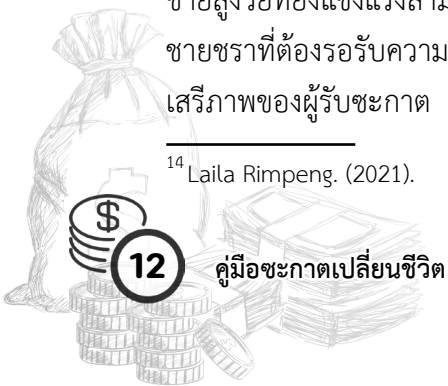

จึงค่อยพิจารณาความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการ ศักยภาพ และ
ความจำเป็นเฉพาะดังกล่าว

การทำความรู้จัก การรับฟังแบบไม่ตัดสิน และการไม่ยึดติดกับความ
คิดหรือมาตรฐานของกรรมการกองทุนฯ ช่วยให้เกิดความเข้าใจในความ
ต้องการ ศักยภาพ ความจำเป็นเฉพาะและความใฝ่ฝันของผู้รับชะกาตที่แท้
จริงได้ ดังเช่นกรณีชายอายุ 70 ปี ที่มีอาชีพเป็นช่างซ่อมรถได้ส่งเอกสารยื่น
ขอรับชะกาตประเภทต่อยอดอาชีพจากกองทุนชะกาต (บัญชีลุมล) จังหวัด
เชียงใหม่ เบื้องต้นในการประชุมคณะกรรมการกองทุนฯ เห็นว่าชายผู้นี้
มีอายุมาก จึงพิจารณาเห็นควรมอบชะกาตประเภทสงเคราะห์รายเดือน แต่
เมื่อเข้าพื้นที่ไปพบกับผู้ยื่นคำร้องซึ่งเป็นแนวปฏิบัติเพื่อรู้จักและเข้าใจผู้รับ
ชะกาตของกองทุนฯ พบว่า ชายผู้นี้ยังแข็งแรงและทำงานได้ เป็นช่างซ่อมรถ
ที่สามารถปะยางและพ่นสีรถได้ กรรมการจึงตัดสินใจจัดสรรชะกาตประเภท
ต่อยอดอาชีพตามคำร้องที่ยื่นมา¹⁴ ดังนั้น การเข้าพื้นที่เพื่อรับฟังและให้ความ
สำคัญกับความต้องการที่มีลักษณะเฉพาะของบุคคลของกองทุนชะกาต
(บัญชีลุมล) จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนเสริมภาพของผู้รับ
ชะกาตได้เป็นอย่างดี

ในทางกลับกันหากกรรมการกองทุนฯ ไม่มีการเข้าพื้นที่และรับฟัง
ผู้ยื่นขอรับชะกาตและตัดสินด้วยเจตนาดีและเกณฑ์มาตรฐานของกรรมการ
เพียงฝ่ายเดียวอาจไม่เป็นผลดีหรือส่งผลร้ายต่อผู้รับชะกาต เพราะหากยัง
คงยืนยันในการมอบชะกาตเพื่อการสงเคราะห์รายเดือนให้ชายผู้นี้ อาจทำให้
ชายสูงวัยที่ยังแข็งแรงสามารถทำงานหาเลี้ยงตัวเองและผู้อื่นได้ กลายเป็น
ชายชราที่ต้องรอรับความช่วยเหลือแทน ซึ่งเป็นการลดทอนศักยภาพและ
เสริมภาพของผู้รับชะกาต

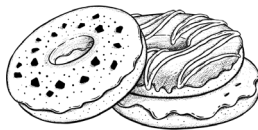
¹⁴ Laila Rimpeng. (2021).

การเยี่ยมเยียนผู้รับชะกาตภายหลังจากการมอบอุปการะยังชีพเป็นอีกหนึ่งการดำเนินงานที่กองทุนฯ ควรทำ เพราะทำให้พบความต้องการเพิ่มเติมของผู้รับชะกาต อีกทั้งยังช่วยเยียวยาสภาพจิตใจของผู้รับชะกาตบางคนที่ย่ำแย่และหมดกำลังใจ ดังที่กองทุนชะกาต (บัยตุ้ลมาล) จังหวัดเชียงใหม่ดำเนินกิจกรรมนี้มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง โดยกรรมการกองทุนฯ เดินทางไปเยี่ยมผู้รับชะกาตต่อยอดอาชีพเป็นประจำ ส่งผลให้กองทุนฯ เข้าใจในสถานการณ์ของผู้รับชะกาตเป็นอย่างดี และได้รู้ความต้องการที่ตามมาภายหลังจากที่ความต้องการแรกได้รับการตอบสนอง (ซึ่งถือเป็นธรรมชาติของความต้องการของมนุษย์) และผู้รับชะกาตเองก็ไว้วางใจที่จะกลับมายื่นขอรับชะกาตครั้งที่ 2 ซึ่งทำให้อาชีพมั่นคงขึ้น สร้างรายได้เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังกรณี คุณกันญาที่ปัจจุบันเธอหลุดพ้นจากความยากจน มีบ้านเป็นของตัวเอง ส่งเสียลูกจนสำเร็จการศึกษาและมีงานทำ โดยเธอมั่นใจว่าเธอจะไม่เป็นผู้รับชะกาตอีก และพร้อมที่จะเป็นมือบนให้กับคนที่ลำบากเหมือนเธอในอดีต (คู่มือกรอบที่ 1)

คู่มือกรอบที่ 1

กันญา : โอกาสที่มีถึงสองครั้งและโอกาสที่จะให้กลับคืน

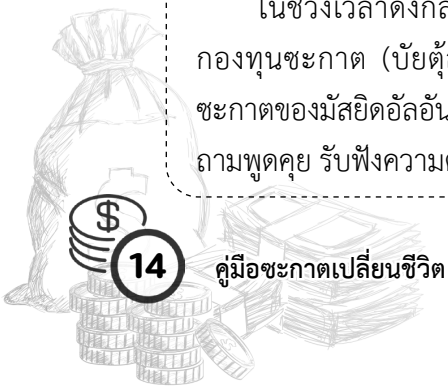
การทำโรตีสีกรอบ โดนัท และขนมหน้าแตก เป็นมรดกจากพ่อแม่ ที่กันญายึดเป็นอาชีพมากกว่า 30 ปี

ครอบครัวของเธอมีฐานะยากจน สามีทำงานรับจ้างรายวันและมีสุขภาพไม่แข็งแรง ก่อนหน้านี้เธอและครอบครัวอาศัยอยู่กับพี่สาวและช่วยพี่สาวขายโรตีสีในตลาดไนท์บาซาร์ จังหวัดเชียงใหม่ รายได้จากการขายเมื่อแบ่งกันแล้วมีจำนวนไม่มาก เมื่อนำมารวมกับรายได้ที่ไม่แน่นอนของสามีก็ไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายของครอบครัวที่ยังมีลูก ๆ อีก 4 คน เธอจึงตัดสินใจแยกบ้านมาเปิดขายโรตีสีกรอบ โดนัท และขนมหน้าแตกที่ตลาดวโรรส (กาดหลวง)

ร้านของเธอเปิดทุกวัน ตั้งแต่ 7.00-15.30 น. ยกเว้นวันอาทิตย์ ซึ่งมีการแบ่งช่วงเวลาการทำงานทั้ง 3 ชนิดไม่ให้ตรงกัน โดยโรตีสีกรอบเป็นขนมที่เก็บไว้ได้นานที่สุด จึงทำเดือนละ 1-2 ครั้ง บรรจุและเก็บไม่ให้โดนอากาศและทยอยนำมาขาย ส่วนขนมโดนัทจะผลิตและขายวันต่อวันหรือไม่เกิน 2 วัน ซึ่งจะทำในเวลาตี 4 ของทุกวัน และขนมหน้าแตกสามารถเก็บไว้ได้นาน 3-5 วัน การทำแต่ละครั้งจึงทำในปริมาณที่ขายได้ 2-3 วัน ซึ่งเธอจะทำที่บ้านแล้วบรรจุลงกล่องอย่างมิดชิด โดยมีลูก ๆ เป็นลูกมือ

เมื่อพี่สาวต้องการย้ายไปอยู่ต่างอำเภอ เธอจึงซื้อบ้านต่อจากพี่สาวในราคา 500,000 บาท แม้ว่าเป็นโอกาสที่จะได้มีบ้านเป็นของตัวเอง แต่ก็ทำให้มีภาระเพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งเธอและครอบครัวทำงานอย่างอดทน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ใช้จ่ายอย่างประหยัด และเก็บออมทุกบาททุกสตางค์

ในช่วงเวลาดังกล่าว เธอได้ยื่นขอรับชะกาดต่อยอดอาชีพกับกองทุนชะกาด (บัญชีลุมพลี) จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกรรมการฝ่ายชะกาดของมัสยิดอัลอันซอรี โดยมีเจ้าหน้าที่ของกองทุนฯ เข้ามาสอบถามพูดคุย รับฟังความต้องการและสำรวจที่ตั้งร้าน เพื่อประเมินความ

เป็นไปได้ในการสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น หลังจากกรรมการกองทุนฯ นำข้อมูลกลับไปพิจารณา เธอก็ได้รับการจัดสรร

ชะกาดประจำปี พ.ศ. 2559 โดยได้รับการจัดสรรเป็นอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เช่น ถาดวางขนม คิมจับขนม พลาสติกคลุมอาหาร และการซ่อมแซมรถเข็น ซึ่งเจ้าหน้าที่ของกองทุนฯ ให้ความสนใจในความต้องการของเธอทุกประการ อีกทั้งยังให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงร้าน เช่น การจัดร้านให้สะอาดน่าซื้อ การปกปิดขนมให้มิดชิดเพื่อป้องกันฝุ่นและเชื้อโรค พร้อมแนะนำให้คลุมฮิญาบเพื่อแสดงความเป็นมุสลิมให้ชัดเจนและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับลูกค้าที่เป็นมุสลิม ตลอดจนแนะนำในการจัดทำบัญชี การวางแผนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยการแบ่งรายได้ออกเป็นส่วน เช่น ทุนหมุนเวียน เงินสำหรับจ่ายหนี้สิน ค่าใช้จ่ายประจำวัน และเงินออม เป็นต้น

หลังจากได้รับอุปกรณ์และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่กองทุนฯ แล้ว เธอได้พยายามปรับเปลี่ยน ทั้งเรื่องการจัดการพื้นที่ร้านให้สะอาด การใช้พลาสติกคลุมขนมเพื่อป้องกันฝุ่นละออง และการคลุมฮิญาบตลอดเวลาที่ขายขนม แม้ว่าจะรู้สึกร้อนเพียงใดเธอก็อดทน จากความพยายาม กลับกลายเป็นความเคยชิน จนในที่สุดจึงติดเป็นนิสัย อีกทั้งขนมทั้ง 3 ชนิดขายดีขึ้น มีลูกค้าเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกค้าที่เป็นมุสลิม

ในปี พ.ศ. 2560 ผู้รับชะกาดได้ยื่นขอรับชะกาดต่อยอดอาชีพเป็นครั้งที่ 2 เนื่องจากต้องผลิตขนมจำนวนมากขึ้น อุปกรณ์ที่มีเริ่มใช้งานไม่ได้และมีขนาดเล็ก จึงทำให้เสียเวลาและแรงงานในการผลิต โดยในครั้งนี่ยังได้รับการอนุมัติจัดซื้อถังแก๊สและกระทะทอดโรตีสานาญใหญ่ ซึ่งช่วยให้ทำขนมได้จำนวนมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับตู้กระจกใสขนมที่ช่วยป้องกันฝุ่นละออง และจัดวางขนมได้เป็นระเบียบเรียบร้อย

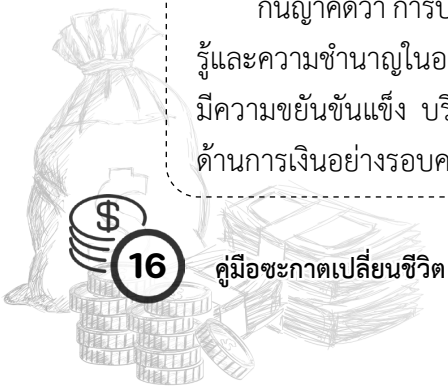

สวยงามน่าซื้อ ส่งผลให้ลูกค้าเพิ่มจำนวนขึ้น โดยช่วงนั้นมีรายได้วันละ 2,000-2,500 บาท สามารถจ่ายค่าบ้านให้พี่สาวได้ครบและยังมีเงินเหลือเก็บอีกส่วนหนึ่ง

แม้ว่าจะเกิดวิกฤตการระบาดของ COVID-19 ที่ตลาดถูกปิด ทำให้ไม่มีรายได้ จนต้องกู้เงินนอกระบบ จำนวน 10,000 บาท มาใช้เพื่อประคับประคองความอยู่รอดของครอบครัว แต่เมื่อสถานการณ์ดีขึ้น เธอกลับมาค้าขายได้อีกครั้งจนกระทั่งใช้หนี้จำนวนดังกล่าวได้ภายในหนึ่งเดือน ประกอบกับมีลูกค้าสั่งขนมเพิ่มในช่วงเทศกาล และสั่งซื้อเพื่อจัดเลี้ยงพนักงานบริษัทบริเวณใกล้เคียง ทำให้ปัจจุบันมีรายได้วันละ 2,000-3,000 บาท ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้นจนมีเงินเหลือเก็บ

ด้วยความช่วยเหลือจากกองทุนชะกาด ในตอนที่เธอและครอบครัวยากลำบาก ส่งผลให้ตอนนี้เธอมีบ้านเป็นของตัวเอง ไม่มีหนี้สิน ลูกสำเร็จการศึกษาและมีงานทำ อีกทั้ง ครอบครัวของเธอได้หลุดพ้นจากความยากจน และไม่ต้องรับชะกาดอีก (ด้วยความประสงค์ของอัลลอฮ์) แม้จะมีเงินเก็บไม่มาก แต่เธอก็บริจาคช่วยเหลือสังคมตามความสามารถ และคิดว่าเมื่อตัวเองมีรายได้ที่เพียงพอแล้วก็ต้องการที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และยินดีที่จะถ่ายทอดวิธีการทำขนมที่ขายอยู่ทั้งหมดทุกขั้นตอนให้แก่ผู้ที่ยังไม่มีอาชีพและต้องการเรียนรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพ

กันญาคิดว่าการประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จต้องมีความรู้และความชำนาญในอาชีพ หากเป็นร้านค้าต้องมีทำเลที่ตั้งเหมาะสม มีความขยันขันแข็ง บริหารจัดการร้านอย่างเป็นระบบ และวางแผนด้านการเงินอย่างรอบคอบ เมื่อมีรายได้ต้องเก็บเป็นทุนหมุนเวียนก่อน

ส่วนที่เหลือแม้เพียงน้อยก็ควรจัดการแบ่งสัดส่วนให้เหมาะสม ประการสำคัญจะต้องปฏิบัติศาสนกิจให้ครบ

ขอดุอาอ์ (พรจากพระเจ้า) และมีความเชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์อย่างมั่นคง

ในขณะเดียวกัน การเยี่ยมเยียนผู้รับชะกาตประเภทสงเคราะห์รายเดือนทำให้กองทุนชะกาต (บัยตุลมาล) จังหวัดเชียงใหม่ ได้เรียนรู้ว่า การมอบเงินรายเดือนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการของผู้รับชะกาตที่เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้มีปัญหาด้านสุขภาพได้ จึงหันมาจัดซื้ออุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการและผู้ที่ยกพร่องทางร่างกายในการทำกายภาพบำบัด ออกกำลังกาย และแนะนำเรื่องสุขอนามัย ทั้งนี้เมื่อเข้าพื้นที่เวียนไปเยี่ยมในทุกเดือนทำให้ผู้รับชะกาตเหล่านั้นเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ มีกำลังใจในการดูแลสุขภาพกาย และใส่ใจความสะอาดของบ้านเรือนเพิ่มขึ้น จากสภาพชายชราติดเตียงของผู้รับชะกาตประเภทสงเคราะห์ในการเยี่ยมครั้งแรก ลูกชิ้นนึ่งต้อนรับผู้มาเยือนในครั้งที่สอง และพยายามลูกเดินมาต้อนรับที่หน้าประตูบ้านในสภาพเสื้อผ้าที่สะอาดสะอ้านในครั้งถัดมา¹⁵ เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าเงินเพียงอย่างเดียวไม่สามารถเยียวยาร่างกายและจิตใจของผู้รับชะกาตกลุ่มนี้ได้

มอโอกาสที่เป็นธรรม : จากมือบน ผ่านมือกองทุนชะกาต สู่มือล่าง

ด้วยเหตุที่มนุษย์ไม่ได้มีจุดเริ่มต้นที่จุดเดียวกัน¹⁶ หลักความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมเชิงสัดส่วน จึงถูกเสนอขึ้นจากการรับรู้ว่าการ

¹⁵ อ้างแล้ว.

¹⁶ David T. Takeuchi et al., "Equality and Equity Expanding Opportunities to Remedy Disadvantage," *Generations: Journal of the American Society on Aging* 42, no. 2 (2018): 14.

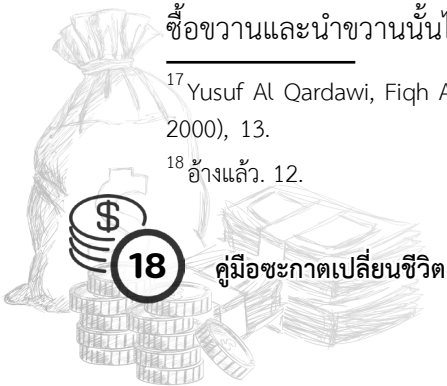

แบ่งสรรปันส่วนที่เท่าเทียมนั้นไม่เป็นธรรมเสมอไป เช่น เด็กชาย-หญิงทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สำหรับเด็กในเมืองจะได้รับการศึกษาตามสิทธินี้โดยง่าย สำหรับเด็กที่มีบ้านอยู่บนภูเขา แม้ว่าจะไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน แต่กลับไม่สามารถเดินทางไปโรงเรียนได้อย่างสะดวก ดังนั้น ความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเด็กเหล่านี้ได้รับผลประโยชน์และภาระตามสัดส่วนความจำเป็นหรือความสามารถเพื่อมอบโอกาสที่เท่าเทียมและสามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ ผู้รับผิดชอบจึงต้องทำบางอย่างเพิ่มขึ้นเพื่อให้เด็กบนเขาได้เข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกันกับเด็กในเมือง เช่น สร้างถนนใหม่ จัดรถรับ-ส่ง หรือแม้กระทั่งสร้างโรงเรียนบนภูเขาให้

แนวคิดสำคัญในการจัดสรรชะกาดในข้อนี้ คือ การตระหนักว่า มนุษย์แต่ละคนมีจุดเริ่มต้นที่ไม่เท่ากัน คำถามที่เกิดขึ้นคือ แต่ละคนควรได้รับชะกาดเป็นจำนวนเท่าใด? ในเรื่องนี้นักวิชาการอิสลามบางส่วนมีความเห็นว่า ควรช่วยเหลือแก่คนยากจนให้มีความเพียงพอในหนึ่งปี โดยการให้อาหารแห้งที่เขาสามารถเก็บไว้รับประทานอย่างเพียงพอภายในหนึ่งปี¹⁷ แต่มีบางส่วนมีความเห็นต่างว่า ควรให้ความช่วยเหลือที่จะทำให้คนพ้นความยากจนตลอดไป¹⁸ ซึ่งครั้งหนึ่งเคาะลีฟะฮ์อุมัยรเคยให้อูฐแก่คนยากจนไปจำนวนสามตัวซึ่งมีราคาแพงมากในขณะนั้น และยังเป็นสัตว์ที่ให้นมและเพิ่มจำนวนได้ และอีกครั้งหนึ่ง มีชายชาวอันศอรคนหนึ่งมาขอบางอย่างจากอนบีมุฮัมมัด ท่านจึงให้นำนางของที่มีในบ้านมาประมูลแก่บรรดาสาวกของท่าน ซึ่งมีเพียงเสื้อและถ้วยใบหนึ่ง จนกระทั่งได้ราคาสองดริฮัม อนบีจึงให้นางนำเงินหนึ่งดริฮัมไปซื้ออาหารให้แก่ครอบครัวของเขา และอีกหนึ่งดริฮัมให้ไปซื้อขวานและนำขวานนั้นไปตัดฝืนและนำมาขาย และเมื่อผ่านไปสิบห้าวัน

¹⁷ Yusuf Al Qardawi, Fiqh Al Zakah, vol. 2 (King Abdulaziz University Jeddah, 2000), 13.

¹⁸ อ้างแล้ว. 12.

เขากลับมาพร้อมเงินสิบดริฮัม ซึ่งสามารถนำเงินบางส่วนไปซื้อเสื้อผ้าและอาหารให้แก่ครอบครัว นับจึงกล่าวว่า “นี่เป็นการดีกว่าที่การขอของท่านจะทำให้ท่านมายังวันแห่งการฟื้นคืนชีพโดยมีตำแหน่งในโบหน้า การขอไม่เป็นที่อนุญาต ยกเว้นสามกรณีเท่านั้น นั่นคือ คนที่ยากจนมาก หรือคนที่เปิ่นหน้อย่างหนัก หรือเพื่อค่าสินไหม”¹⁹

ดังนั้น การจัดสรรชะกาตเพื่อการประกอบอาชีพจึงเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับแนวทางของท่านปมูฮัมมัด และยังเป็นวิธีการมอบโอกาสที่ทำให้คนยากจนมีเสรีภาพที่จะเลือกวิถีชีวิตของเขาเอง และทำให้คุณภาพชีวิตของพวกเขาดีขึ้น และมีโอกาสที่จะหลุดพ้นจากความยากจน โดยแต่ละคนควรจะได้รับชะกาตจำนวนเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งที่เขาต้องการและจำเป็นตามศักยภาพของเขาในการประกอบอาชีพนั้นคืออะไร? มีมูลค่าเท่าใด? ซึ่งแต่ละคนจะได้รับการจัดสรรอุปกรณ์ยังชีพจากเงินชะกาตที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่เป็นชะกาตที่เป็นธรรมและเป็นชะกาตที่มอบเสรีภาพแก่คนยากจน

นอกเหนือจากการจัดสรรชะกาตเพื่อการประกอบอาชีพ ชะกาตอีกประเภทหนึ่งที่กองทุนฯ หลายแห่งจัดสรรคือ ทุนการศึกษา (ดูในล้อมกรอบที่ 2) ทั้งนี้การศึกษาถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนได้รับโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้น และมีเสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพหรือกำหนดชีวิตในอนาคตของตัวเองได้ การจัดสรรชะกาตเพื่อเป็นทุนการศึกษาของกองทุนฯ จึงต้องเพียงพอหรือมีส่วนช่วยให้เด็กคนหนึ่งได้สำเร็จการศึกษาและมีงานทำได้ ดังกองทุนชะกาตมัสยิดบ้านเหนือ จังหวัดสงขลา จัดสรรทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปี

¹⁹ สุนนอปีดาวุด (9 : 86)

ที่ 4-6 ปีละ 4,000 บาท ระดับอุดมศึกษาปีละ 8,000 บาท โดยให้ทุกปีจนกระทั่งจบปริญญาตรี²⁰

ล้อมกรอบที่ 2

นุรีดา : การศึกษาของเธอและน้อง ๆ คือ โอกาส

“เราไม่ต้องตามยุคสมัยหรือความทันสมัยของโลกให้ทันทุกก้าวก็ได้ แค่เรามีเฉพาะสิ่งที่จำเป็นต้องใช้จริง ๆ แค่นี้ก็เพียงพอแล้ว” คำพูดของนุรีดา หญิงสาวคนหนึ่งທີ່คิดว่าโอกาสเดียวของเธอและน้อง ๆ คือการศึกษา

นุรีดาอาศัยอยู่กับแม่และน้องอีก 3 คน เดิมอาศัยอยู่บนที่ดินของตัวเอง แต่เมื่อพ่อเสียชีวิตทำให้ครอบครัวประสบปัญหาอย่างหนัก ต้องย้ายมาอาศัยอยู่ในบ้านหลังเล็ก ๆ ที่หน่วยงานรัฐจัดสรรให้ แม่ที่ร่างกายไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัวต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเพียงลำพัง โดยรับจ้างทำความสะอาดคอกไก่และเก็บมูลไก่เพื่อทำปุ๋ย มีรายได้เพียง 1,500-3,000 บาทต่อเดือน ซึ่งไม่เพียงพอที่จะดูแลสมาชิกในครอบครัวได้

ตอนเธอเรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 4 แม่ก็ไม่สามารถทำงานได้อีก ต้องอาศัยเงินช่วยเหลือจากบัตรคนจน บัตรประชาชน เงินชะกาตและ

²⁰ Laila Rimpeng. (2021).

เงินบริจาค โดยคุณหมอใจบุญท่านหนึ่งที่อาศัยอยู่ใกล้บ้านมอบเงินเดือนละหนึ่งพันบาทให้ทุกเดือน เมื่อรวมแล้วเงินที่ได้มามากไม่เพียงพอ กับค่าใช้จ่ายสำหรับคนในบ้าน ต้องเป็นหนี้ร้านค้าในการซื้ออาหารและของใช้ บางเดือนก็ไม่สามารถจ่ายค่าน้ำ-ค่าไฟได้ โดยครั้งหนึ่งเธอเคยได้รับทุนการศึกษาจาก สสม.

ปัจจุบัน เธอเรียนจบหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาแพทย์ฉุกเฉิน และทำงานเป็นพนักงานร้านขายเสื้อผ้า ได้ค่าจ้างวันละ 230 บาท เธอต้องการเรียนต่อแต่ยังไม่สามารถทำได้ เพราะต้องทำงานเพื่อหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน และให้น้อง ๆ ได้เรียน โดยน้องคนหนึ่งกำลังศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ในระดับมัธยมศึกษา และอีก 2 คน ศึกษาในชั้นประถมศึกษา เธอคาดหวังว่าการศึกษาของน้อง ๆ จะทำให้ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต ปัจจุบัน เธอไปทำงานด้วยรถมอเตอร์ไซด์ที่มีคนใจดีบริจาคให้ ซึ่งทำให้ไม่ต้องเดินเท้าหรือพึ่งพาให้เพื่อนและเพื่อนบ้านรับ-ส่ง เหมือนตอนที่ยังเรียนหนังสือ

ความเชื่อมั่นและความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า เป็นสิ่งสำคัญที่เธอใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจมาตลอด เธอคิดเสมอว่าความขยัน ความอดทน และความพอเพียงจะทำให้เธอและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้น

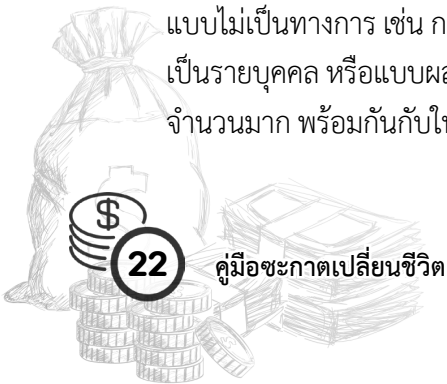
เธอรู้สึกขอบคุณโอกาสที่ได้เรียนหนังสือจนจบ คนที่บริจาคชะกาตให้น้อง ๆ เพื่อนบ้านที่มอบเงินช่วยเหลือ คนใจดีที่บริจาครถมอเตอร์ไซด์ และร้านค้าที่ให้ติดเงินตอนที่ไม่มี แม้ตอนนี้เธอยังลำบาก แต่เธอก็ตั้งใจว่าในอนาคต เธอจะมีเงินเหลือเก็บและได้เป็นมือบอนให้กับครอบครัวอื่น ๆ ที่ยากจนเหมือนเธอในตอนนี้อย่างแน่นอน

เดิมความสามารถ : การเป็นที่ปรึกษา คือ บทบาทที่กองทุนชะกาดควรเป็น

การดำเนินการจัดสรรชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพของกองทุนชะกาด ไม่ใช่เพียงแค่การมอบอุปกรณ์ยังชีพหรือให้ทุนตั้งต้นในการค้าขายเท่านั้น แต่ยังจำเป็นต้องมี กลไกในการหนุนเสริมความรู้และความสามารถของผู้รับชะกาด ทั้งการให้ความรู้และพัฒนาทักษะอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับการค้าขายหรือการให้บริการ และการจัดทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีธุรกิจ โดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการและศักยภาพของผู้รับชะกาดเป็นสำคัญ กล่าวคือ จะต้องไม่ยึดเย็ดความรู้หรือทักษะที่ผู้รับชะกาดไม่ถนัดหรือชื่นชอบ เพราะอาจทำให้ประกอบอาชีพและล้มเลิกในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งทำให้เงินชะกาดที่จัดสรรไปเสียเปล่าและไม่คุ้มค่า อย่างไรก็ตาม กองทุนฯ ไม่ควรคาดหวังว่า ผู้รับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพทุกคนจะต้องประสบความสำเร็จ เนื่องจากการทำการค้าหรือธุรกิจโดยทั่วไปแล้วไม่มีใครสามารถทำให้สำเร็จได้ 100% เพราะมีความเสี่ยงและปัจจัยหลายอย่างทั้งที่ทั้งกองทุนฯ และผู้รับชะกาดเองไม่สามารถควบคุมได้ อีกทั้งบางกรณีอาจใช้ระยะเวลายาวนานที่จะทำกำไรหรือประสบความสำเร็จ

ความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้รับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และ 2) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน และบัญชีธุรกิจ โดยกลไกในการให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นนี้ สามารถทำได้ทั้งแบบเป็นทางการ เช่น การจัดการอบรมโดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้และฝึกทักษะเป็นการเฉพาะ และแบบไม่เป็นทางการ เช่น การให้คำปรึกษาหรือแนะนำโดยเจ้าหน้าที่กองทุนฯ เป็นรายบุคคล หรือแบบผสมผสาน คือ จัดให้มีทั้งการจัดการอบรมเมื่อมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก พร้อมกันกับให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

สำหรับการดำเนินงานของกองทุนชะกาต (บัยตุลมาล) จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อมีการยื่นคำร้องขอรับชะกาตต่อยอดอาซีฟ กรรมการฝ่ายต่อยอดอาซีฟจะมีการพูดคุยเพื่อพิจารณาความพร้อม และความสามารถของผู้รับชะกาต หากพูดคุยแล้วพบว่าผู้ขอรับยังไม่มีความรู้ ทักษะ และอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการประกอบอาซีฟ ก็จะทำให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาซีฟนั้น ๆ พร้อมให้คำแนะนำเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง สูตรอาหาร การประชาสัมพันธ์ การทำบัญชีครัวเรือน และการวางแผนการใช้เงิน ซึ่งกองทุนฯ ให้ความสำคัญและเน้นย้ำในด้านการจัดการทางการเงินให้แก่ผู้รับชะกาตต่อยอดอาซีฟเป็นอย่างมาก อีกทั้งมีการติดตามตรวจสอบอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการเยี่ยมเยียนและพูดคุย เช่น อุปกรณ์ใช้งานได้ดีหรือไม่? ค่าขายดีหรือไม่? (ดูล้อมกรอบที่ 3) ซึ่งถือเป็นการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนฯ ไปพร้อมกัน

ล้อมกรอบที่ 3

ฟารีดา : ความมุ่งมั่น คือ กุญแจของความสำเร็จ

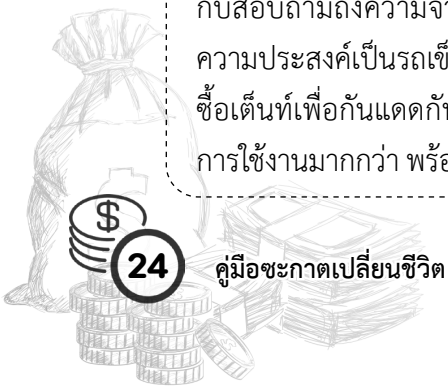
ฟารีดา หญิงสาวจากบุรีรัมย์ได้พบรักกับหนุ่มมุสลิมเชียงใหม่ จึงตัดสินใจเข้ารับอิสลามและแต่งงานอยู่อาศัยกับครอบครัวสามี โดยเปิดร้านขายส้มตำ ไก่ย่าง และอาหารอีสาน เพียง 3 เดือน ร้านประสบปัญหาขาดทุนจึงเลิกกิจการ ซึ่งในเวลานั้นตรงกับฤดูเก็บเกี่ยวลำไย เธอ

จึงตัดสินใจลงทุนร่วมกับคนในหมู่บ้านเพื่อรับซื้อลำไยส่งขายโรงงาน แต่ประสบปัญหาการขาดทุนอีกครั้ง จนกระทั่งไม่เหลือเงินที่สามารถลงทุนทำธุรกิจได้อีก จึงหันมาทำงานประจำที่โรงงานเทียนหอมในเวลากลางวัน และหารายได้เพิ่มเติมในตอนกลางวัน ด้วยการขายสินค้าพลาสติกชิ้นละ 20 บาท ในตลาดนัด ต่อมาได้เดินทางไปทำงานในฟาร์มเกษตรที่เกาหลีใต้ ขณะที่สามีไปทำงานร้านอาหารที่มาเลเซีย หลังจากนั้นเธอได้เดินทางไปทำงานกับสามี โดยได้รับค่าจ้างวันละ 500 บาท เพียงไม่นานเธอก็ตั้งครุฑ ทั้งสองจึงลาออก

ปี พ.ศ. 2559 เธอและสามีกลับมาอยู่เชียงใหม่และตัดสินใจขายสัมผัสดังเดิม แต่เพื่อไม่ให้ซ้ำรอยปัญหาการขาดทุน จึงหาทำเลที่ตั้งร้านในตัวเมืองเชียงใหม่ โดยนำสร้อยคอที่เป็นสมบัติติดตัวชิ้นสุดท้ายไปขาย ได้รับเงินประมาณ 10,000 บาท ใช้เป็นทุนในการซื้ออุปกรณ์และวัตถุดิบ เช่น ไต้อะ

สำหรับตำส้มตำ ไต้อะวางไถ่ย่าง และไต้อะแก้อีสำหรับลูกค้า 1 ชุด เป็นการผ่อนชำระรายวัน วันละ 20 บาท โดยเมนูเริ่มต้นมีเพียงส้มตำไถ่ย่าง และข้าวเหนียว

เธอและสามีไม่เคยรู้จักกองทุนชะงัดมาก่อน เมื่อมีคนแนะนำจึงยื่นขอรับชะงัดต่อยอดอาชีพจากกองทุนชะงัด (บัญชีลุมพาลี) จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกรรมการฝ่ายชะงัดของมัสยิดนุรุลฮูดา (อิสลามปากกอก) หลังจากนั้นจึงมีเจ้าหน้าที่กองทุนฯ มาดูสถานที่ตั้งร้าน พร้อมกับสอบถามถึงความจำเป็นและวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องการ โดยเธอแจ้งความประสงค์เป็นรถเข็น ซึ่งกองทุนนำกลับไปพิจารณาและอนุมัติจัดซื้อเต็นท์เพื่อกันแดดกันฝนแทนรถเข็นเพราะเล็งเห็นว่าเหมาะสมกับการใช้งานมากกว่า พร้อมชุดเตาและถังแก๊สสำหรับนั่งข้าวเหนียว ทั้งนี้

เจ้าหน้าที่กองทุนฯ ได้มาดูแล ติดตั้งเต็นท์ ป้ายชื่อร้าน ให้คำแนะนำในเรื่องการจัดวางอุปกรณ์ ความสะอาด การทำบัญชีครัวเรือนและการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังแนะนำให้สื่อบุคคลใหม่ช่วยประชาสัมพันธ์ร้านในเฟซบุ๊ก ทำให้ร้านเป็นที่รู้จักมากขึ้น

แม้ว่ามีลูกค้าเพิ่มขึ้น แต่ค่าใช้จ่ายกลับเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพราะต้องย้ายร้านจากสถานที่เดิมที่เป็นทางเท้าลงมาในพื้นที่รกร้างของเอกชนที่อยู่ติดกัน มีค่าใช้จ่ายเดือนละ 1,000 บาท และหลังจากนั้นเป็นระยะเวลา 3 ปี ต้องจ่ายค่าเช่าเพิ่มเป็นเดือนละ 4,000 บาท และขยายพื้นที่ร้านให้กว้างขึ้น ปรับปรุงเพิ่มที่นั่งสำหรับลูกค้า และทำหลังคาชั่วคราวเพื่อช่วยกันแดดและฝน ในขณะนั้นร้านเป็นที่รู้จักโดยมีเมนูใหม่ ๆ และมีรายได้เพิ่มขึ้น ช่วงดังกล่าวมีรายได้ประมาณ 7,000–8,000 บาทต่อวัน

ในปี พ.ศ. 2565 เจ้าของที่ดินต้องการใช้พื้นที่ เธอจึงหาพื้นที่เช่าร้านใหม่เป็นห้องแถวตั้งอยู่ในซอยด้านข้างโรงพยาบาลราชเวช แม้สภาพถนนเป็นซอยแคบ เป็นหลุมขรุขระ และมีน้ำขัง เธอและสามีก็ตัดสินใจเช่าร้านเพื่อให้มีที่ตั้งเป็นหลักแหล่ง โดยได้ห้องด้านในสุดซึ่งมีพื้นที่ที่ถูกต่อเติมเป็นร้านอาหารมาก่อน มีค่าเช่าเดือนละ 5,000 บาท แม้ว่าค่าเช่าจะแพงขึ้น แต่ภายในร้านมีห้องพักและมีพื้นที่สำหรับละหมาด

ด้วยความเอาใจใส่ลูกค้าและการคัดสรรวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ทำให้ปัจจุบันร้านเป็นที่รู้จักมากขึ้นจากทั้งลูกค้าใหม่และเก่า อีกทั้งเธอยังคงไม่หยุดที่จะพัฒนาร้านและเพิ่มเมนูอาหารและเครื่องดื่ม ทำให้มี

รายได้ประมาณ 5,000–6,000 บาทต่อวัน และยังมีแผนที่จะเปิดร้าน
แจ่วฮ้อนและจิ้มจุ่มในอนาคต

ฟารีดาเชื่อว่าการที่ร้านเติบโตมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะ
เธอทำส้มตำอร่อย แต่เพราะเธอกับสามีขยันและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
มีการทำบัญชี และมีวินัยทางการเงิน อีกทั้งยังเป็นเพราะเธอเชื่อมั่นต่อ
อัลลอฮ์และปฏิบัติตามกิจอย่างเคร่งครัด โดยเธอเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่าง
อัลลอฮ์เป็นผู้กำหนด เมื่อได้รับบริสก็ก็ขอบคุณพระองค์ และถ้าพบกับ
ปัญหาอุปสรรคจะเตือนตัวเองอยู่เสมอว่าเป็นบททดสอบจากพระองค์
ให้อดทนและยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

หลักการสำหรับผู้รับชะกาต

การเปลี่ยนชีวิตคนยากจนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นคนรวยที่อยู่ในสถานะที่ต้องจ่ายชะกาตนั้นเป็นเรื่องยากอย่างมาก กรรมการกองทุนฯ ฝ่ายเดียวไม่สามารถทำให้ชะกาตเพื่อการประกอบอาชีพประสบความสำเร็จได้ ความสำเร็จของชะกาตประเภทนี้ต้องอาศัยผู้รับชะกาตเป็นหลัก เพราะชะกาตประเภทนี้ไม่เหมาะสำหรับผู้รับชะกาตที่รอคอยความช่วยเหลือที่ผู้อื่นหยิบยื่นให้และทำตามในสิ่งที่ผู้อื่นเห็นสมควร และยิ่งไม่ใช่ความรู้สึกสงสารที่ทำให้กองทุนฯ ตัดสินใจ แต่เป็นเพราะความไว้วางใจที่กองทุนฯ มีต่อผู้รับชะกาต ทำให้กองทุนฯ ยอมนำเงินชะกาตจำนวนมากไปจัดซื้ออุปกรณ์ยังชีพให้ ซึ่งโดยหลักการแล้วชะกาตประเภทนี้จะมีมูลค่าสูงกว่าชะกาตประเภทอื่น เช่น การจัดซื้อเครื่องซักผ้าขนาดใหญ่ รถมอเตอร์ไซด์พ่วงข้าง เตาไรต์ไอน้ำ และเตาอบขนมสำหรับร้านเบเกอรี่ อีกทั้งกองทุนฯ ยังต้องรักษาอะมานะฮ์ (ของฝาก²¹) จากอัลลอฮ์ และจากคนร่ำรวยที่มอบชะกาตนี้มายังกองทุนฯ ให้จัดการตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติอิสลาม ดังนั้น ความไว้วางใจจะเกิดขึ้นเมื่อตัวผู้รับชะกาตรู้ความสามารถ และข้อจำกัดของตนเอง โดยเตรียมพร้อมรับโอกาสที่จะเข้ามาด้วยการแสดงความมุ่งมั่นที่ในการพัฒนาตัวเองอย่างจริงจัง ขยันไม่ย่อท้อ และมีความรับผิดชอบ ในขณะเดียวกันก็ต้องพัฒนาความรู้และทักษะของตัวเองอยู่เสมอเพื่อให้แน่ใจว่าอุปกรณ์ยังชีพที่จัดสรรไปจะเป็นประโยชน์และไม่เสียเปล่า

²¹ พระองค์ตรัสความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงใช้พวกเจ้าให้มอบสินบรรดาของฝากแก่เจ้าของของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็ต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์ทรงแนะนำพวกเจ้าด้วยสิ่งดี ๆ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงได้ยินและได้เห็น” (อัลกุรอาน, 4: 58)

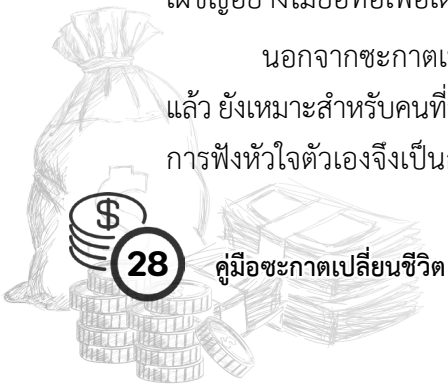
หลักการสำคัญสำหรับผู้รับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย 1) ฟังหัวใจตัวเอง 2) รับโอกาส และ 3) เพิ่มความสามารถ

ฟังหัวใจตัวเอง : จุดเริ่มต้นการมีเสรีภาพของคนจน

ความยากจนเป็นเสมือนประตูที่ปิดตายความปรารถนาและขังความฝันไว้ข้างใน ประหนึ่งว่าคนจนไม่มีแม่เสรีภาพที่จะฝัน และในความเป็นจริง ความยากจน ความไร้การศึกษา และปัญหาสุขภาพคือสิ่งจำกัดเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตของคุณ ชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพจึงมีเป้าหมายเพื่อมาปลดปล่อยเสรีภาพของคนจน กล่าวคือ ชะกาดประเภทนี้ทำให้คนจนสามารถเลือกวิถีชีวิตที่พวกเขาต้องการได้ ดังนั้น ก่อนยื่นขอรับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพ ผู้รับชะกาดควรรู้ความปรารถนาหรือความใฝ่ฝันของตนเอง ค้นหาศักยภาพหรือความสามารถที่พัฒนาได้และตระหนักในข้อจำกัดของตนเอง

การฟังหัวใจตัวเอง คือ การตระหนักถึงความต้องการและความใฝ่ฝันของตนเอง เพราะการมีฝันและรู้ความปรารถนาของตนเองทำให้ผู้รับชะกาดสามารถกำหนดเป้าหมายของชีวิตและมีแรงขับที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น เมื่อเป้าหมายของการจัดสรรชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพ คือ การปลดปล่อยผู้รับชะกาดจากความยากจน ซึ่งการหลุดพ้นจากความยากจนไม่ใช่เรื่องง่าย ชะกาดประเภทนี้จึงเหมาะสำหรับผู้รับชะกาดที่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่เมื่อเจออุปสรรคก็พร้อมที่จะฟันฝ่า และเมื่อเจอปัญหาที่พร้อมที่จะเผชิญอย่างไม่ย่อท้อเพื่อเดินทางไปสู่เป้าหมายที่ตัวเองตั้งไว้

นอกจากชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพจะเหมาะสำหรับคนที่ไม่มีฝันแล้ว ยังเหมาะสำหรับคนที่รู้จักตัวเองว่าตัวเองนั้นทำอะไรได้และทำอะไรไม่ได้ การฟังหัวใจตัวเองจึงเป็นการค้นหาศักยภาพหรือความสามารถที่พัฒนาได้

ของตนเอง พร้อมกันกับการตระหนักถึงข้อจำกัดของตนเองด้วย เช่น บางคนทำสัมตำอ่วยจึงเปิดร้านเล็ก ๆ ริมถนน แต่ไม่สามารถรองรับลูกค้าได้ เพราะไม่มีเงินที่จะซื้อโต๊ะและเก้าอี้ให้ลูกค้านั่ง (คู่มือกรอบที่ 3) บางคนมีความสามารถในการทำขนมเค้ก แต่ทำได้เพียงครั้งละไม่กี่ชิ้นเพราะมีแค่เตาไมโครเวฟ (คู่มือกรอบที่ 4) บางคนเปิดร้านซักรีด แต่ต้องปฏิเสธลูกค้าที่นำผ้าวมมาซักเพราะไม่มีเครื่องซักและอบผ้าขนาดใหญ่ (คู่มือกรอบที่ 7) คนเหล่านี้จึงเหมาะที่จะได้รับโอกาสที่จะทลายข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ

คู่มือกรอบที่ 4

เจนจิรา : การรู้จักตัวเอง คือ จุดเริ่มต้นของการได้รับโอกาส

เจนจิรา คุณแม่ลูกสามอาศัยอยู่กับลูก ๆ และแม่ของเธอในชุมชนควนสันติ จังหวัดสงขลา เธอเคยเป็นแม่ค้าข้าวเหนียวไก่อยู่หน้าโรงงานแห่งหนึ่ง มีรายได้เดือนละ 5,000-6,000 บาท ซึ่งเพียงพอเลี้ยงครอบครัวและส่งลูก ๆ เรียนหนังสือ แต่เมื่อเกิดการระบาดของ COVID-19 โรงงานไม่อนุญาตให้เธอค้าขายบริเวณดังกล่าว ทำให้ขาดรายได้ จึงหันมารับจ้างทั่วไป โดยทำทุกอย่างที่มีคนจ้าง ทั้งสับไก่สดขายขนม และขายทอดมัน

เจนจิราารู้ตัวเองดีว่าตนขึ้นชอบและถนัดในการค้าขาย ประกอบกับบ้านอยู่ติดถนน มีร้านค้าหลายร้านในพื้นที่ใกล้เคียง และมีผู้คนสัญจรคับคั่ง จึงมีความคิดที่จะทำขนมขาย โดยได้ศึกษาวิธีการทำเบเกอรี่จากยูทูบ คิดสูตรขนม และลองผิดลองถูก โดยมีลูก ๆ คอยชิมรสชาติ เมื่อมั่นใจในสูตรขนมที่ทดลองทำขึ้นแล้ว จึงนำไปฝากขายตามร้านค้าในชุมชน

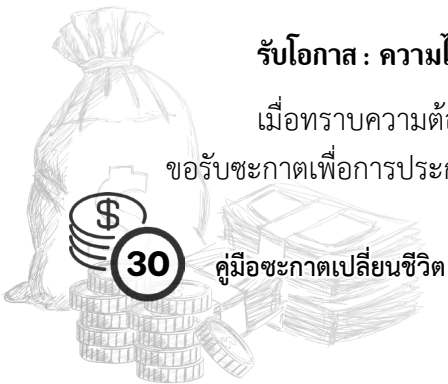
ช่วงแรกเธอใช้เตาอบไมโครเวฟอันเล็กที่มีในบ้าน จึงทำได้ครั้งละไม่มากนัก และเมื่อใช้งานหนักเตาจึงเสียบ่อยครั้ง ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการซ่อม ครั้งละ 600-700 บาท ซึ่งทำให้เสียโอกาสและขาดรายได้

ด้วยความขยันและสู้งานของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องดูแลลูก 3 คน คนในชุมชนและกรรมการมัสยิดบ้านควนสันติจึงเห็นความตั้งใจและเสนอชื่อในการพิจารณารับชะกาดสร้างอาชีพประจำปี พ.ศ. 2567 ซึ่งทำให้เธอได้รับการจัดสรรชะกาดจำนวน 10,000 บาท โดยคณะกรรมการได้พาเธอไปเลือกซื้อเตาอบขนาดกลาง ซึ่งการได้รับโอกาสในครั้งนี้ทำให้เธอระลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮ์ และตั้งใจว่าจะใช้โอกาสที่ได้มานี้อย่างเต็มความสามารถที่สุด

ปัจจุบัน เธอสามารถทำขนมครั้งละจำนวนมากและหลากหลายชนิดขึ้น ทั้งตั้งขายหน้าบ้าน ส่งตามร้านค้า และรับทำตามออเดอร์ของลูกค้าตามเทศกาลและงานบุญ อีกทั้งยังทำขนมส่งให้โรงเรียนในชุมชน โดยมีรายได้ 600-700 บาทต่อวัน

รับโอกาส : ความไว้วางใจ คือ กุญแจเปิดประตูแห่งโอกาส

เมื่อทราบความต้องการและความสามารถของตนเองแล้ว การยื่นขอรับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพจากกองทุนฯ เป็นเสมือนการเปิดประตู

เพื่อปลดปล่อยความฝันที่ถูกขังเอาไว้ให้มีโอกาสได้เป็นจริง การเล่าความฝันและความต้องการจำเป็น บอกข้อจำกัด แสดงศักยภาพและความมุ่งมั่นตั้งใจให้กองทุนได้รับรู้ จะช่วยให้กองทุนฯ สามารถประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาและต่อยอดอาชีพหรือธุรกิจที่ทำอยู่ รวมถึงให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องที่เป็นแก่นสำหรับผู้รับชะกาตได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของบุคคลและลักษณะเฉพาะของอาชีพหรือธุรกิจ

ความไว้วางใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองทุนฯ อนุมัติชะกาตเพื่อการประกอบอาชีพด้วยการจัดซื้ออุปกรณ์ยังชีพที่สอดคล้องกับความต้องการให้ บางครั้ง ความไว้วางใจเกิดจากความมุ่งมั่นตั้งใจ ที่ผู้รับชะกาต แสดงออกดังกรณีของอรอนงค์ที่ถูกให้ออกจากโรงงานมาเรียนรู้การทำโรตีสานและฝึกฝนจนกระทั่งคิดสูตรโรตีสานใหม่ๆ ออกมาขาย (ตุลัอมกรอบ 8) บางครั้ง ความไว้วางใจเกิดจากการกระทำเพื่อบุคคลอื่นโดยเสียสละทรัพย์สินที่มีเพียงน้อยนิดของตนเอง ดังกรณี แบแข็ง นักการภารโรงผู้ใจดี ที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่นและแจกขนมเด็ก ๆ ทั้งที่ตัวเองไม่มีเงิน จนกระทั่งผู้บริหารโรงเรียนไว้วางใจมอบเงินชะกาตและพื้นที่ขายของในโรงเรียนให้ (ตุลัอมกรอบที่ 5)

ตุลัอมกรอบที่ 5

แบแข็ง : ในผู้รับเป็นผู้ให้ ในผู้ให้เป็นผู้รับ

“แบแข็ง เป็นคนจิตใจดี ชอบช่วยเหลือคนอื่น ชอบแจกขนมให้เด็ก ๆ บางทีตัวเองก็ไม่มีเงินเหลือเก็บนะ แต่พอเห็นคนอื่นที่เดือดร้อนกว่ามาขอความช่วยเหลือ แบแข็งช่วยตลอด ให้เงินไปด้วย ทั้งที่ตัวเองก็แทบไม่มี” ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดยะลากล่าวถึงแบแข็ง นักการภารโรงของโรงเรียน

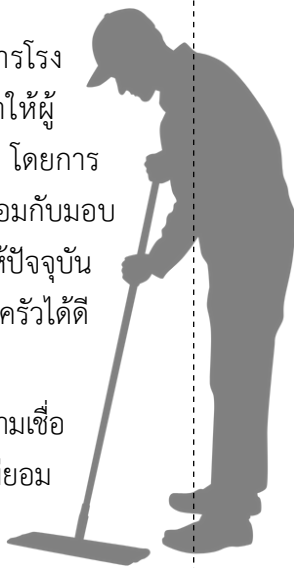

ร่างกายที่ไม่แข็งแรงตั้งแต่กำเนิดทำให้แบเซ็งป่วยบ่อยและไม่สามารถทำงานหนักได้ เขาเคยรับจ้างเข็นของสดที่ตลาดตอนเช้า ได้รับค่าจ้างเพียงวันละ 100-200 บาท ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับสมาชิกทั้ง 4 คน ในครอบครัว

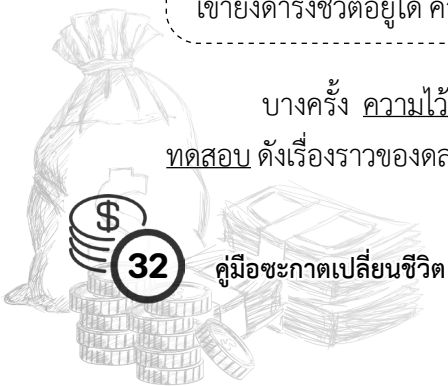
เมื่อได้เป็นนักการภารโรงของโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดยะลา เขาจึงขั้บรถสามล้อพ่วงข้างขายไอศกรีมหน้าโรงเรียนเพื่อหารายได้เสริม ซึ่งต้องใช้เงินทุน 1,500 บาทต่อวัน และแม้ว่าวันนั้นจะขายไอศกรีมไม่หมดและยังไม่ได้กำไร ในวันรุ่งขึ้นก็ต้องจ่ายเงินอีก 1,500 บาท เพื่อรับไอศกรีมจากบริษัทมาขายต่อ ทำให้เงินทุนหมดและไม่สามารถรับไอศกรีมมาขายได้อีก

ด้วยความขยัน ตั้งใจทำงานในหน้าที่นักการภารโรง อีกทั้งความใจดีและการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมอบโอกาสที่ทำให้เขามีรายได้เพิ่มขึ้น โดยการให้พื้นที่สำหรับขายขนมแก่เด็กนักเรียนในช่วงพัก พร้อมกับมอบชะกาดจำนวน 2,000 บาท เป็นทุนในการซื้อขนม ทำให้ปัจจุบันเขามีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวได้ดีกว่าที่ผ่านมา

สิ่งหนึ่งที่แบเซ็งยึดถือเสมอมา คือ ความอดทน ความเชื่อมั่นและความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า ความขยันและไม่ยอมแพ้ นั่นทำให้ชีวิตค่อย ๆ ดีขึ้น และเขามองว่า สิ่งที่ทำให้เขายังดำรงชีวิตอยู่ได้ คือ การไม่มีหนี้สิน

บางครั้ง ความไว้วางใจเกิดจากการเป็นนักสู้ที่ไม่เคยยอมแพ้ต่อบททดสอบ ดังเรื่องราวของคลเลาะ ชายคนหนึ่งที่มიაชีพเก็บขยะและรับซื้อของ

เก่าโดยอาศัยเช่าซาเล้งของคนอื่นเพื่อออกไปเก็บขยะกับลูกชายซึ่งมีความ
บกพร่องทางสมอง (ดูล้อมกรอบที่ 6)

ล้อมกรอบที่ 6

ซาเล้ง : โอกาสของนักสู้ ผู้ทะนงในศักดิ์ศรี

“งานที่ทำงานอิสระ คือ ถ้าเราไม่ทำก็ไม่ได้เงิน ถ้าเราขยัน
ก็ได้เงิน ก็มีบางคนเข้ามาแล้วทำบ้างไม่ทำบ้าง มันขึ้นอยู่กับว่า เราสู้
หรือเราไม่สู้ แค่นั้นเอง” ดลละาะ ชายวัยใกล้เกษียณที่งานของเขาไม่มี
ใครกำหนดวันเกษียณอายุ นอกเสียจากเขาจะเกษียณตัวเอง

ทุกวันเขาจะขับรถจักรยานยนต์พ่วงข้างตระเวนเก็บขยะหรือรับ
ซื้อของเก่าตามบ้าน ชุมชนหรือหมู่บ้านจัดสรร การเก็บขยะและรับซื้อ
ของเก่า เป็นอาชีพที่เขาใช้สร้างรายได้เพื่อเลี้ยงดู 8 ชีวิตในครอบครัว
ของเขาตลอดมา

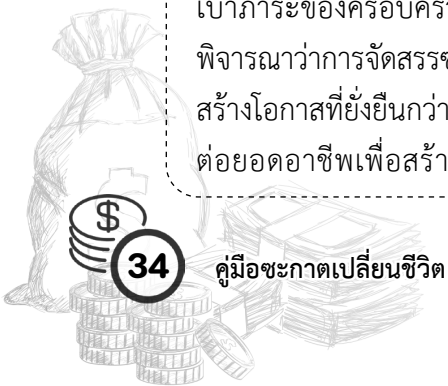
เริ่มแรกเขาเป็นลูกน้องรับจ้างรายวัน ในการเก็บของเก่าโดยใช้
จักรยานยนต์พ่วงข้างของนายจ้าง รายได้จึงเป็นส่วนแบ่งจากนายจ้างที่
ขึ้นอยู่กับจำนวนของเก่าที่เก็บได้ แม้ว่าจะออกไปทำงานทุกวัน แต่ราย
ได้ก็ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เขาจึงตัดสินใจเช่ารถจักรยานยนต์พ่วงข้าง

วันละ 150 บาท และหาหีมีเงิน 2,000 บาทต่อวัน เพื่อเป็นทุนในการรับซื้อของเก่าตามบ้าน โดยเดินทางไปกับลูกชายที่เป็นอาชีพสติก มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 300-1,000 บาทต่อวัน

การเดินทางของเขากับลูกชายในแต่ละวันไม่มีจุดหมายปลายทาง แต่มีเป้าหมายเป็นของเก่าที่พอจะประเมินราคาได้ เขาตระเวนถามตามบ้านที่คิดว่าจะมีของเหลือใช้ เขาต้องอาศัยคำพูดที่สุภาพในการพูดคุยกับเจ้าของบ้านเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจและยอมขายของให้ ความซื่อสัตย์ของเขาทำให้ได้รับความเชื่อถือจากผู้คนที่พบเจอ แต่บางครั้งการเดินทางของเขาและลูกชายก็มีอุปสรรค รถที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมเสียระหว่างทาง หรือในบางวันอากาศไม่เอื้ออำนวยทำให้ต้องกลับบ้านก่อนเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้ามรสุมเป็นช่วงที่ทำให้เขาและลูกชายหาของเก่าได้น้อยลงและยังเสี่ยงต่อเชื้อโรคที่แพร่กระจายง่ายขึ้นเมื่อพื้นดินเปียกชื้น

เมื่อกลับถึงบ้านเขาจะชำแหละและคัดแยกของเก่าตามประเภทของวัสดุที่ได้มาเพราะจะทำให้ขายได้ราคามากขึ้น โดยลูกสาวคนเล็กของเขาเองก็ยึดอาชีพหาของเก่าเช่นเดียวกัน

ในปี พ.ศ. 2559 คณะกรรมการฝ่ายชะกาดมัสยิดมุฮัมมัดียะห์ (บ้านกลาง) ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราชเห็นว่าครอบครัวของเขายากลำบากและมีผู้พิการ จึงอนุมัติชะกาดเพื่อการสงเคราะห์สำหรับผู้พิการ จำนวน 500 บาทต่อเดือน แม้จะช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ต่อมาคณะกรรมการฯ พิจารณาว่าการจัดสรรชะกาดโดยการจัดซื้ออุปกรณ์ยังชีพเป็นวิธีการที่สร้างโอกาสที่ยั่งยืนกว่าการให้เป็นตัวเงิน จึงอนุมัติเงินชะกาดประเภทต่อยอดอาชีพเพื่อสร้างรายได้ โดยจัดซื้อรถจักรยานยนต์พ่วงข้าง

จำนวน 15,000 บาท เพื่อเป็นโอกาสให้เขาและครอบครัวได้มีเครื่องมือทำมาหากินเป็นของตัวเอง ช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย และประกอบอาชีพต่อไป

ปัจจุบันครอบครัวของเขามีรายได้ประมาณ 25,000-30,000 บาทต่อเดือน ซึ่งสามารถเก็บออมบางส่วนไว้ใช้ยามจำเป็น และยังสามารถปรับปรุงต่อเติมบ้านให้กว้างขึ้นเพื่อให้ครอบครัวได้อยู่อาศัยโดยไม่แออัด มีความแข็งแรงและปลอดภัย ทั้งยังได้รับความช่วยเหลือจากสภาองค์กรชุมชนตำบลโพธิ์ทองในการต่อเติมบ้านร่วมกับคณะกรรมการมัสยิด

แม้ว่าการเก็บของเก่าจะส่งผลเสียต่อสุขภาพของเขา แต่เขาก็ไม่เคยยอมแพ้ อดทนและต่อสู้กับความเจ็บป่วยและความลำบากทางกาย และแม้ว่าเขาจะเป็นผู้รับที่ชุมชนต้องโอบอุ้ม แต่เขาถือว่าตัวของเขาเป็นผู้รับนักสู้ที่มีศักดิ์ศรี

เขากล่าวว่า “การที่เราเก็บของเก่าไปขาย เป็นการหาเงินที่สุจริตอย่างหนึ่ง ถึงมันไม่ได้เยอะแต่ก็สามารถเก็บสะสมจนกลายเป็นเงินก้อนใหญ่ได้ เพราะชีวิตบางคนไม่ได้รวยมาตั้งแต่เกิด [แม้ว่าจะ] ลำบากวันนี้แต่ก็ [อาจจะ] สบายวันหน้าก็เป็นได้ [ให้มีความ] อดทนอดกลั้น แล้วท่าน [จะ] ไม่อดตาย [ต้องเป็นผู้] ให้อย่างมีคุณค่า [และเป็นผู้] รับอย่างมีศักดิ์ศรี”

ความสัมพันธ์แบบสามฝ่ายในระบบชะกาดที่มีอัลลอฮ์เป็นแกนกลางที่พระองค์ทรงฝากความมั่งคั่งไว้ที่ผู้ศรัทธา (คนรวย) เพื่อส่งต่อทรัพย์สินบางส่วนไปยังคนยากจน โดยในบางกรณีมีกองทุนชะกาดเป็นตัวกลางที่ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสามฝ่ายนี้มาบรรจบกัน เมื่อคนจนได้รับชะกาดจึงให้กลับคืน

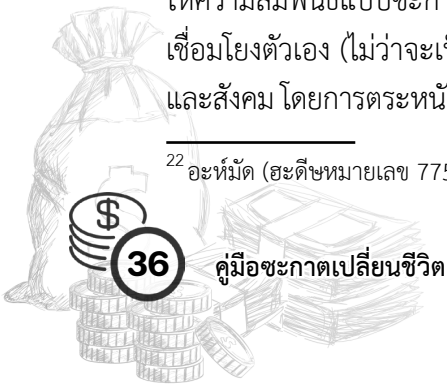
ด้วยการขอค่าอ้อให้คนรวยและขอบคุณในความเมตตาของอัลลอฮ์ที่บัญญัติชะกาตขึ้น โดยในที่สุดพระองค์ทรงตอบแทนการเชื่อฟังของผู้ศรัทธาและการรู้จักของคนจนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ความสัมพันธ์แบบสามฝ่ายในระบบชะกาตนี้ทำให้ผู้รับชะกาตต้องตระหนักถึงการให้กลับคืนในรูปแบบต่าง ๆ

จากประสบการณ์ของผู้รับชะกาตเพื่อการประกอบอาชีพมีการให้กลับคืนสู่ชุมชนและสังคมในทุกกรณี ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันตามความสามารถและบริบทของแต่ละบุคคล เช่น การบริจาคเพื่อการกุศล หยิบยื่นความช่วยเหลือให้แก่สังคมตามกำลังความสามารถ ทำขนมไปร่วมงานบุญในชุมชน แจกขนมแก่เด็ก ๆ ในกิจกรรมของมัสยิด ใช้แรงงานในการช่วยงานมัสยิดและงานของชุมชน และสอนทำขนมเพื่อเป็นอาชีพสำหรับคนที่ยังไม่มีงานทำ ดังกรณีของกันญา ที่เธอปรารถนาที่จะถ่ายทอดวิธีการทำโรตีสกรอบโดนัท และขนมหน้าแตกให้กับคนที่ยังไม่มีอาชีพ (ตุลอมกรอบที่ 1)

การรู้สึกขอบคุณสำหรับโอกาสที่ได้รับจากผู้จ่ายชะกาต เจ้าหน้าที่กองทุนชะกาต และชุมชนที่เขาอาศัยอยู่เป็นสิ่งที่ผู้รับชะกาตไม่อาจละทิ้งนบีมุฮัมมัดได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่มีได้ขอบคุณต่อมนุษย์ ผู้นั้นมิได้ขอบคุณต่อพระเจ้า”²² ดังนั้น การขอบคุณต่อผู้จ่ายชะกาต เจ้าหน้าที่กองทุนชะกาต และคนในชุมชนที่เกื้อกูลยามลำบากถือเป็นการรู้คุณและขอบคุณต่ออัลลอฮ์ผู้ทรงประทานความเมตตาและสร้างความช่วยเหลือมาให้

มุมมองของการให้กลับคืนของความสัมพันธ์ในระบบชะกาตของผู้กระทำ ทั้ง 3 ฝ่าย คือ 1) อัลลอฮ์ 2) ผู้ศรัทธา และ 3) คนยากจน ช่วยเสริมให้ความสัมพันธ์แบบชะกาตในสังคมมุสลิมเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการเชื่อมโยงตัวเอง (ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้หรือผู้รับ คนจนหรือคนรวย) เข้ากับชุมชนและสังคม โดยการตระหนักว่าปัจเจกบุคคลไม่สามารถแยกขาดจากบุคคลอื่น

²² อะห์มัด (ฮะดีษหมายเลข 7755)

ในสังคมและพระเจ้าได้ และยังช่วยกำหนดบทบาทของตนเอง ทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้ การนำมุมมองความสัมพันธ์แบบสามฝ่ายในระบบชะกาดไปอธิบายหรือขยายความเข้าใจการช่วยเหลือในรูปแบบอื่นในชุมชน เช่น การเยี่ยมและดูแลผู้ป่วย การเลี้ยงอาหารและน้ำดื่มแก่คนที่มาร้องขอ²³ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมให้มุสลิมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และใส่ใจกับความทุกข์ยากของผู้ด้อยโอกาสในสังคม

เพิ่มความสามารถ : ตนเป็นที่พึ่งของผู้รับชะกาด

แม้ว่ากองทุนชะกาดบางแห่งมีกลไกในการเสริมความรู้ ความสามารถของผู้รับชะกาด โดยการจัดอบรมผู้รับชะกาดแบบเป็นทางการและให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลแล้ว ผู้รับชะกาดเองควรแสวงหาความรู้ และฝึกทักษะทางอาชีพของตนเอง ดังกรณี เจนจิรา คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวลูก 3 ที่ต้องหยุดขายข้าวเหนียวไก่ทอดเนื่องจากการระบาดของ COVID-19 จึงหันมาศึกษาวิธีการทำเบเกอรี่จากยูทูบและทดลองสูตรจนกระทั่งพัฒนาสูตรของ

²³ มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) กล่าวว่า ความว่า “อัลลอฮ์ ผู้ทรงยิ่งใหญ่จะกล่าวในวันแห่งการฟื้นคืนชีพว่า “โอ้ลูกหลานของอาดัมเอ๋ย ฉันป่วย และเจ้าไม่ได้มาเยี่ยมฉัน” มีคนหนึ่งกล่าวว่า “ข้าแต่พระผู้อภิบาล ฉันจะไปเยี่ยมพระองค์ได้อย่างไร ในเมื่อพระองค์ทรงเป็นผู้อภิบาลแห่งสากลโลก?” พระองค์จะกล่าวความว่า “เจ้าไม่รู้หรือว่า บ่าวของฉันคนนั้นคนนี้ป่วยและเจ้าไม่ได้ไปเยี่ยมเขา เจ้าไม่รู้หรือหากว่า ถ้าเจ้าไปเยี่ยมเขา เจ้าก็จะพบฉันอยู่กับเขา? โอ้ลูกหลานของอาดัมเอ๋ย ฉันขออาหารเจ้า และเจ้าไม่ให้อาหารฉัน” ชายคนนั้นกล่าวว่า “ข้าแต่พระผู้อภิบาล ฉันจะให้อาหารพระองค์ได้อย่างไรในเมื่อพระองค์เป็นผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลโลก?” พระองค์จะกล่าวความว่า “เจ้าไม่รู้หรือว่า บ่าวคนนั้นคนนี้ของฉันได้ขออาหารเจ้า แต่เจ้าไม่ให้อาหารแก่เขา? เจ้าไม่รู้หรือว่าถ้าเจ้าเลี้ยงอาหารแก่เขา เจ้าก็จะพบว่าเขาอยู่ข้างฉัน? โอ้ลูกหลานของอาดัมเอ๋ย ฉันขอน้ำเจ้า แต่เจ้าไม่ให้น้ำฉันดื่ม” ชายผู้นั้นกล่าวว่า ข้าแต่พระผู้อภิบาล ข้าพระองค์จะให้ น้ำพระองค์ได้อย่างไรในเมื่อพระองค์เป็นพระผู้อภิบาลแห่งสากลโลก?” พระองค์จะกล่าว ความว่า “บ่าวของฉันคนนั้นคนนี้น้ำฉันดื่มจากเจ้า แต่เจ้าไม่ให้เขา เจ้าไม่รู้หรือว่า ถ้าหากเจ้าให้น้ำดื่มเจ้าจะพบว่าเขาอยู่ใกล้ฉัน”” (เศาะเฮียะมุสลิม, 45 : 54)

ตนเองและวางขายสร้างรายได้ให้เธอและครอบครัว (ดูล้อมกรอบที่ 4) และ
กรณีพินดาและสามีที่เปิดกิจการซักอบรีดได้เรียนรู้การทำความสะดวกผ้า
วิธีการจัดคราบ น้ำยาที่เหมาะสมกับชนิดผ้า และวิธีรีดเสื้อที่ไม่คุ่นเคยจาก
อินเทอร์เน็ต (ดูล้อมกรอบที่ 7)

ล้อมกรอบที่ 7

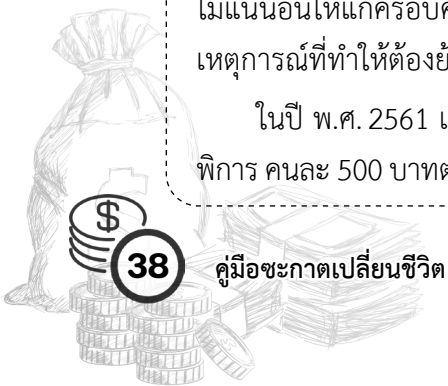
โย ซักอบรีด : ความสามารถที่พัฒนาได้

พินดาและสามีอาศัยอยู่กับบิดา น้องชายและบุตรสาวในจังหวัด
ลำพูน เธอและครอบครัวย้ายมาจากจังหวัดสิงห์บุรี และได้เข้ารับ
อิสลามทั้งครอบครัว กิจการร้านซักรีดขนาดเล็กเป็นอาชีพและเป็น
แหล่งรายได้หลักของครอบครัวที่ทำมาแล้วกว่า 10 ปี โดยเธอมีหน้าที่
ซักและตากผ้าในช่วงเช้า สามีและน้องชายเริ่มรีดผ้าในช่วงสายไปจนถึง
บ่าย และบิดาที่มีอายุมากจึงทำหน้าที่รับ-ส่งเสื้อผ้า

ให้แก่ลูกค้าในตอนเย็น ในช่วงเริ่มต้นกิจการซักรีดทำรายได้ที่ยัง
ไม่แน่นอนให้แก่ครอบครัว เพราะประสบกับปัญหาหลายอย่างและมี
เหตุการณ์ที่ทำให้ต้องย้ายร้านหลายครั้ง

ในปี พ.ศ. 2561 เธอและสามีได้รับชะกาดประเภทสงเคราะห์คน
พิการ คนละ 500 บาทต่อเดือนจากกองทุนชะกาด (บัญชีลมาล) จังหวัด

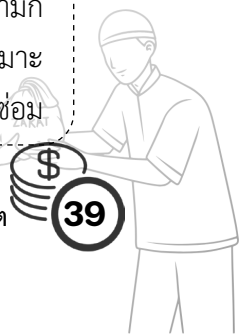

เชียงใหม่ เงินจำนวนนี้ได้ช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้บางส่วน แต่ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากมีหนี้สินที่เกิดจากการกู้ซื้อบ้านและเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านที่ต้องผ่อนชำระเป็นจำนวนมากทุกเดือน

ปีต่อมาร้านซักรีดเป็นที่รู้จักและมีลูกค้าเพิ่มขึ้น คณะกรรมการฝ่ายชะกาดของมัสยิดเห็นควรสนับสนุนให้เปลี่ยนจากการรับชะกาดประเภทสงเคราะห์เป็นประเภทต่อยอดอาชีพเพื่อเป็นโอกาสในการเพิ่มรายได้ จึงประสานให้เธอยื่นคำร้องไปยังกองทุนชะกาด (บัยตุลมาล) จังหวัดเชียงใหม่อีกครั้ง จึงได้รับการจัดสรรชะกาดเป็นเตารีดไอน้ำอุตสาหกรรม 1 ตัว ซึ่งช่วยให้การรีดผ้ารวดเร็วขึ้น และเพิ่มปริมาณการรับงานซักรีดได้มากขึ้น ช่วงนั้นครอบครัวจึงมีรายได้ประมาณเดือนละ 10,000-15,000 บาท แต่รายได้อีกยังไม่เพียงพอกับรายจ่าย ประกอบกับมีลูกค้านำผ้าม้วนผืนใหญ่มาส่งซัก แต่ไม่สามารถให้บริการได้ เธอจึงยื่นขอรับชะกาดต่อยอดอาชีพอีกครั้ง ซึ่งได้รับอนุมัติเครื่องซักผ้าขนาดใหญ่ 1 เครื่อง เตารีดไอน้ำอุตสาหกรรม 1 ตัว และอุปกรณ์ในการซักรีดอีกจำนวนหนึ่ง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่อยอดอาชีพยังมีการติดตามให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไขปัญหาอยู่เป็นระยะ

เมื่อเกิดการระบาดของ COVID-19 ส่งผลให้ลูกค้าลดน้อยลง ทำให้ไม่สามารถจ่ายหนี้สินที่มีอยู่ได้ จึงต้องย้ายร้านมาเช่าห้องที่ราคาถูกลง และอยู่ใกล้พื้นที่ชุมชน จึงทำให้มีกลุ่มลูกค้าใหม่

น้องชายซึ่งเป็นผู้เดียวในครอบครัวที่ร่างกายสมบูรณ์ถือเป็นกำลังหลักของร้าน มีหน้าที่รีดผ้า และบริหารจัดการทุกอย่างในร้าน แม้งานจะหนักแต่เขาก็เป็นคนที่พยายามปรับปรุงและพัฒนาร้านอยู่เสมอ เขามักค้นข้อมูลในอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับวิธีการขจัดคราบ การใช้น้ำยาที่เหมาะสมกับชนิดของผ้า และการรีดผ้าชนิดต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคย รวมถึงการซ่อม

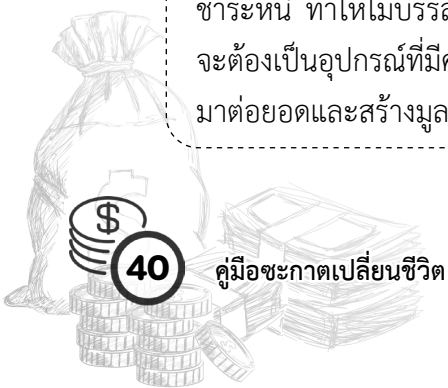

อุปกรณ์ภายในร้านเองเพื่อไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย การให้บริการซักรีดผ้าชนิดใหม่ ๆ ที่เขาค้นคว้ามาจากอินเทอร์เน็ตนั้นช่วยทำให้ร้านขยายกลุ่มลูกค้าให้มีมากขึ้นไปด้วย อีกทั้งเขายังสร้างเพจเฟซบุ๊ก ของร้าน ทำคลิปวิดีโอลงติ๊กต็อก และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มซักรีดเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และได้รับรู้ข้อมูลใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ด้วยใจรักในอาชีพ ความขยันขันแข็ง และความพร้อมของอุปกรณ์ ตลอดจนการเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาการบริการให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ส่งผลให้ร้านโย ชักอบริด ได้รับความไว้วางใจจากลูกค้าและมาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันครอบครัวมีรายได้ประมาณเดือนละ 25,000–30,000 บาท และยังมีแผนต่อยอดธุรกิจ โดยให้บริการซักแห้งและทำความสะอาดเสื้อผ้าประเภทอื่นเพิ่มขึ้น เช่น เสื้อสูท และเสื้อขนเป็ด

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของชะกาดต่อยอดอาชีพสำหรับเธอแล้ว คือ ความขยันและรับผิดชอบต่อหน้าที่ของทุกคนในครอบครัว ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเมื่อเผชิญกับปัญหา การเรียนรู้สิ่งใหม่ และการไม่หยุดที่จะพัฒนา และความศรัทธาที่มั่นคงต่ออัลลอฮ์ การปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด และการมอบหมายต่อพระองค์

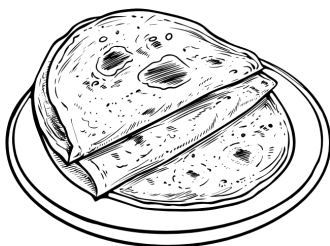
พินดาคิดว่า “การที่กองทุนฯ สนับสนุนอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เป็นการช่วยเหลือผู้รับชะกาดที่ตรงเป้าหมายที่สุด ดีกว่าการให้เป็นเงินสด เพราะผู้รับชะกาดอาจนำเงินชะกาดที่ได้รับไปจ่ายส่วนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการต่อยอดอาชีพ เช่น การใช้จ่ายในครัวเรือน การชำระหนี้ ทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายของกองทุนฯ และอุปกรณ์ที่ร้องขอจะต้องเป็นอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ สามารถนำมาต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มได้จริง ๆ”

จากประสบการณ์ของผู้รับชะกาตเพื่อการประกอบอาชีพหลายกรณี มีการใช้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการเงิน ซึ่งช่วยให้รายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพถูกบริหารจัดการและใช้จ่ายอย่างเพียงพอ ยิ่งไปกว่านั้น บางกรณีสามารถออมเงินเพื่อนำมาปรับปรุงร้านหรือธุรกิจโดยไม่ต้องพึ่งพา กองทุนชะกาตอีกต่อไป ดังกรณีของฟารีดา สัมตำริมทางที่มีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถขยายกิจการร้านสัมตำ และวางแผนจะเปิดร้านแจ่วฮ้อนต่อไป (ดู ล้อมกรอบที่ 3) และกรณีของกันญา ที่กล่าวถึงปัจจัยความสำเร็จส่วนหนึ่ง มาจากการมีความรู้ความชำนาญในอาชีพและมีการวางแผนด้านการเงินที่เป็นระบบและรอบคอบ (ดูล้อมกรอบที่ 1) และตัวอย่างการแบ่งสรรเงินเป็นส่วน ๆ จากกรณี โรตี บังหนุ่ม (ดูล้อมกรอบที่ 8)

ล้อมกรอบที่ 8

โรตี บังหนุ่ม : ผลลัพธ์ของความใส่ใจในชุมชน

อรอนงค์และสามีไม่ได้เป็นมุสลิมมาแต่กำเนิด พวกเขาเริ่มต้น ศาสนาอิสลามด้วยตนเองจากอินเทอร์เน็ตและเข้ารับอิสลามในปี พ.ศ. 2563 ในตอนนั้น ทั้งสองคนทำงานโรงงานในนครอุตสาหกรรม ภาคเหนือ จังหวัดลำพูน โดยไม่รู้จักมุสลิมที่นั่นแม้แต่คนเดียว เมื่อทราบ ว่ามีมัสยิดและศูนย์การเรียนรู้อิสลามในอำเภอเมือง จึงได้เดินทางไป

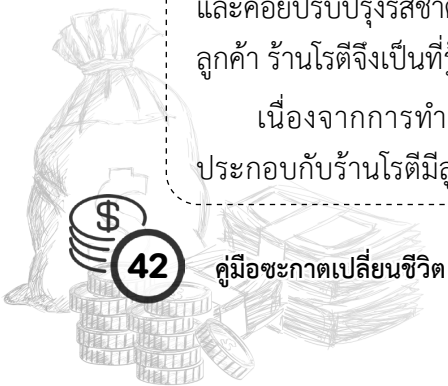
ละหมาดและเรียนรู้หลักการอิสลาม ซึ่งมีการเรียนการสอนเป็นประจำทุกสัปดาห์ จนกระทั่งคุ้นเคยกับคนชุมชนมุสลิม

ช่วงต้นของการเข้ารับอิสลามมีความลำบากในการดำเนินชีวิตประจำวัน เนื่องจากอาศัยอยู่ในบ้านของพ่อแม่ที่ไม่ได้เป็นมุสลิม การอยู่ร่วมกันจึงต้องแยกอุปกรณ์ทำครัวและภาชนะ อีกทั้ง มีอุปสรรคเรื่องเวลาและสถานที่สำหรับการละหมาดในช่วงเวลาทำงานในโรงงาน เมื่อเกิดการระบาดของ COVID-19 เธอติดเชื้อและต้องหยุดงานเพื่อรักษาตัวเป็นเวลานานจึงถูกให้ออกจากงาน สามีต้องทำงานเพียงคนเดียว ส่งผลให้รายได้ไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายประจำวันและค่าเล่าเรียนของบุตรทั้ง 2 คน นอกจากนี้ยังมีหนี้สินประมาณ 100,000 บาท ในตอนนั้นได้รับชะกาทประเภทมุอัลลัฟ (มุสลิมใหม่) จากกองทุนชะกาท (บัยตุลมาล) จังหวัดเชียงใหม่ คนละ 3,000 บาท

เมื่อไม่สามารถกลับไปทำงานประจำได้ เธอจึงหารายได้เสริมเพื่อแบ่งเบาภาระของสามี จนกระทั่งได้รับคำแนะนำจากเพื่อนที่ศูนย์การเรียนรู้อิสลามให้ทำโรตียาย จึงเดินทางไปเรียนและฝึกการทำโรตีสถาบันเรียนรู้อิสลามประจำจังหวัดเชียงใหม่ โดยได้เรียนรู้วิธีการผสมแป้ง การตี การเลือกวัตถุดิบ แหล่งซื้อวัตถุดิบ และวิธีการขาย หลังจากนั้นจึงลงทุนซื้อรถเข็นและอุปกรณ์ที่จำเป็น

ในคราแรกเธอเห็นรถไปขายด้านหน้าวัดที่อยู่ไม่ไกลจากบ้านของพ่อแม่สามี จากที่เธอทำโรตี่ไม่เป็นเลย อดทนฝึกฝนจนกระทั่งชำนาญ และคอยปรับปรุงรสชาติและเนื้อสัมผัสของแป้งโรตี่ จนเป็นที่พอใจของลูกค้า ร้านโรตี่จึงเป็นที่รู้จักและมีรายได้เพิ่มขึ้น

เนื่องจากการทำงานในโรงงานไม่เอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ประกอบกับร้านโรตี่มีลูกค้ามากขึ้น สามีจึงลาออกมาช่วยงานที่ร้าน

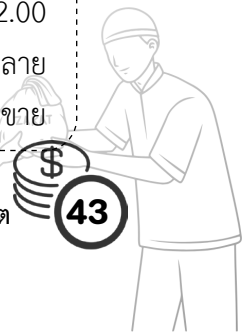
ซึ่งในขณะนั้นขายได้วันละ 1-2 กิโลกรัม โดยเป็นรายได้แหล่งเดียวของทั้งสองคนซึ่งไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในบ้านและหนี้สินที่ยังต้องผ่อนชำระ

ขณะเดียวกันได้ปรึกษากับพ่อแม่สามีในเรื่องการย้ายออกมารสร้างครอบครัวของทั้งสองเอง และด้วยความเป็นห่วง พ่อแม่จึงยกที่ดินพร้อมกับสร้างบ้านให้ ซึ่งเป็นที่ติดถนนและอยู่ในย่านชุมชนที่เหมาะสมแก่การค้าขาย

ในช่วงเวลานั้น กรรมการฝ่ายชะกาดของมัสยิดอัลอันซอรี จังหวัดลำพูน ได้มาเยี่ยมเยียนและพบว่าทั้งสองคนกำลังสร้างบ้านและปรับปรุงร้าน จึงแนะนำให้ยื่นคำร้องขอรับชะกาดต่อยอดอาซีฟ และเพื่อให้ได้รับข้อมูลมาประกอบการพิจารณาคำร้องฯ เจ้าหน้าที่กองทุนชะกาด (บัยตุลมาล) จังหวัดเชียงใหม่ ได้เดินทางมายังบ้านและสอบถามพูดคุยถึงความรู้ความชำนาญด้านอาซีฟ ความเหมาะสมของทำเลที่ตั้งร้าน และการพัฒนาร้านให้สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

เมื่อเจ้าหน้าที่นำข้อมูลที่ได้จากการมาเยี่ยมเข้าที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนฯ ผลการพิจารณาอนุมัติให้เธอและสามีได้รับการจัดสรรชะกาดต่อยอดอาซีฟ โดยเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทำโรตี และซุ้มสำหรับวางหน้าร้าน อีกทั้งยังช่วยติดตั้ง จัดวางอุปกรณ์ ป้ายชื่อร้าน และช่วยให้คำปรึกษาจนกระทั่งพร้อมที่จะเปิดกิจการ

ปัจจุบัน เธอและสามีเปิดขายหน้าร้านทุกวัน วันละ 2 รอบ รอบเช้าถึงประมาณ 10.00 น. และรอบบ่าย เวลาประมาณ 15.00–22.00 น. มีที่นั่งสำหรับลูกค้า 2 โต๊ะ โดยกลุ่มลูกค้าที่มาซื้อมีความหลากหลาย มีทั้งที่เป็นขาประจำและขาจร ภายหลังมีการเพิ่มยอดขายด้วยการขาย

ออนไลน์และพัฒนาปรับปรุงสูตรการทำโรตีสื่อ เพื่อเพิ่มรสชาติใหม่ ๆ เป็นทางเลือกให้แก่ลูกค้า เช่น โรตีสื่อมะพร้าวอ่อน อีกทั้งเธอและสามียังพยายามเรียนรู้วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โรตีสื่อแข่งในอินเทอร์เน็ต และยังหาวิธีการสร้างเพจร้านโรตีสื่อปังนุ่มเพื่อให้ร้านมีความน่าเชื่อถือ โดยในเพจมีรายละเอียดสถานที่ตั้งร้าน เวลาเปิด-ปิด เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ และภาพเมนูต่าง ๆ ที่ขายหน้าร้านอีกด้วย ทำให้ร้านเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ซึ่งปัจจุบันสามารถขายโรตีสื่อได้วันละประมาณ 5 กิโลกรัม

เธอและสามีพยายามเรียนรู้และปรับปรุงร้านอยู่เสมอ ทั้งการพัฒนาสินค้า การสร้างกลุ่มลูกค้าใหม่ การปรับปรุงขยายพื้นที่ร้าน การเพิ่มโต๊ะนั่งทาน และยังมีแผนจะขายเครื่องดื่มและอาหารคาว เพื่อเพิ่มกลุ่มลูกค้าให้มีความหลากหลายมากขึ้น

ครอบครัวของเธอมีการจัดการด้านการเงินอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งรายได้จากการขายโรตีสื่อออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 เงินทุนหมุนเวียน เป็นเงินที่แบ่งไว้เพื่อซื้อวัตถุดิบ โดยวัตถุดิบบางอย่างต้องสั่งเป็นจำนวนมากเพื่อให้คุ้มค่า จึงต้องมีเงินที่เก็บไว้เพื่อพร้อมจ่ายในส่วนนี้

ส่วนที่ 2 เงินออม จะแบ่งไว้ประจำทุกวัน วันละ 300-500 บาท เพื่อเก็บไว้ใช้ในกรณีจำเป็นหรือสำหรับการปรับปรุงร้าน

ส่วนที่ 3 ค่าใช้จ่ายในครอบครัว รวมถึงเงินบริจจาคเพื่อการกุศลและช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ

อรอนงค์กล่าวว่า “ต้องปฏิบัติศาสนกิจไม่ให้บกพร่อง ยึดคำสอนของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต วันไหนขายได้น้อย ขายไม่ดีก็ให้พอใจ ถือว่าริสกีของเรามีเพียงเท่านั้น” เธอขอดูอ้อและเชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์ ที่ผ่านมาเธอและสามีศึกษาเรียนรู้คำสอนอิสลามจากอินเทอร์เน็ตและไปศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้อิสลามในชุมชนมุสลิมจังหวัดลำพูน โดยปัจจุบันเธอยังส่งลูกไปเรียนศาสนาอิสลามที่สถาบันการเรียนรู้อิสลามประจำจังหวัดเชียงใหม่ในวันอาทิตย์ด้วย

การจัดการด้านการเงินและบัญชีจากประสบการณ์ของผู้รับชะกาตเพื่อการต่อยอดอาชีพ 3 กรณี ซึ่งประกอบอาชีพค้าขายโดยมีรายได้เป็นประจำทุกวัน มีการแบ่งสรรรายได้ที่รับมาในแต่ละวันเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เงินทุนหมุนเวียน คือ เงินสำหรับซื้อวัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในร้านและสำหรับบรรจจุสินค้า

ส่วนที่ 2 เงินออม คือ เงินที่แบ่งส่วนเก็บไว้ใช้ในกรณีฉุกเฉินหรือการปรับปรุงร้าน ซึ่งควรเปิดบัญชีแยกจากบัญชีอื่น

ส่วนที่ 3 เงินสะสมสำหรับใช้จ่ายประจำเดือน คือ เงินที่สะสมไว้สำหรับใช้จ่าย เช่น ค่าผ่อนรถ เงินเดือนลูกจ้าง ค่าเลี้ยงดูบิดามารดา ค่าเล่าเรียนบุตร โดยแบ่งฝากเข้าบัญชีธนาคาร

ส่วนที่ 4 เงินค่าใช้จ่ายประจำวัน คือ เงินที่แบ่งส่วนไว้ใช้จ่ายเฉพาะที่จำเป็น เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าอาหารและของใช้ในครัวเรือน รวมถึงเงินบริจาคเพื่อช่วยการกุศลและช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ

ทั้งนี้ การจัดการด้านการเงินและการทำบัญชี โดยแบ่งรายได้ออกเป็นส่วนตัว ช่วยให้ผู้รับชะกาตรู้สถานการณ์ด้านการเงินของตนเอง สามารถตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออก และแบ่งเงินไว้เก็บออมได้มากขึ้น ส่งผล

ให้ผู้รับชะกาดสามารถวางแผนเพื่อปรับปรุงธุรกิจหรือขยายกิจการต่อไปได้

ผู้รับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพจึงควรเพิ่มความสามารถหลัก 2 ประการ คือ ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการเงินและการบัญชี โดยกองทุนชะกาดมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พักพิง ส่วนผู้ที่จะปลดเปลื้องความยากจนที่แท้จริง คือ ผู้รับชะกาดเอง ดังนั้น ผู้รับชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพควรวางแผนเป้าหมายและเสริมความรู้และทักษะทั้งสองส่วน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในชีวิตด้วยตนเอง

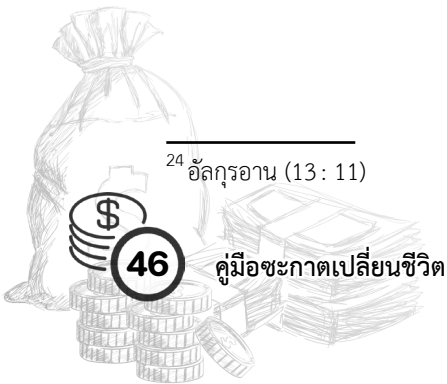
พระองค์อัลลอฮ์ตรัสความว่า

66—

“แท้จริงอัลลอฮ์จะมีทรงเปลี่ยนแปลงสภาพของ
ชนกลุ่มใด จนกว่าพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงสภาพ
ของพวกเขาเอง”²⁴

— 99

²⁴ อัลกุรอ่าน (13 : 11)

5

บทสรุป

การจัดสรรชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพเป็นความหวังที่จะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมและสร้างคามยุติธรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นในสังคมมุสลิมไทย เป็นวิธีการจัดสรรชะกาดที่มุ่งมอบโอกาสที่เท่าเทียม เพื่อทำให้ผู้รับชะกาดบรรลุศักยภาพสูงสุดของตน เป็นการเสริมพลังแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ กองทุนชะกาดจะต้องฟังความต้องการและค้นหาศักยภาพของผู้รับชะกาด ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์แบบสามฝ่ายในระบบชะกาดที่กองทุนฯ กำหนดตนเองให้มีหน้าที่รับผิดชอบ ในขณะเดียวกัน ผู้รับชะกาดจำเป็นต้องรู้ ความต้องการ ศักยภาพและข้อจำกัดของตนเองเพื่อบอกเล่าแก่กองทุนฯ ให้ กองทุนฯ ได้พิจารณาความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับ ชะกาด ซึ่งถือเป็นการมอบโอกาสที่เป็นธรรม และกองทุนฯ ยังควรมีบทบาท เป็นที่ปรึกษาในการเสริมความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้รับชะกาดเพื่อให้ผู้รับชะกาดได้ใช้โอกาสที่ได้รับอย่างเต็มศักยภาพ ในทางกลับกันผู้รับ ชะกาดเพื่อการประกอบอาชีพเองต้องมีความมุ่งมั่น แสวงหาความรู้และ ทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ พร้อมกับการมีวินัยทางการเงิน ทั้งนี้เพื่อให้โอกาสที่ได้รับ เป็นโอกาสในการสร้างเสริมภาพอย่างแท้จริง

สังคมมุสลิมควรตระหนักถึงความสัมพันธ์ของผู้ให้และผู้รับที่มี พระเจ้าเป็นแกนกลางและการให้กลับคืน ดังเช่นความสัมพันธ์ในระบบ ชะกาดที่ช่วยให้เราตระหนักว่า ปัจเจกบุคคลไม่สามารถแยกขาดจากบุคคล อื่นในสังคมและพระเจ้าได้ เพราะทุกคนในสังคมต่างเชื่อมโยงกัน ไม่ว่าใน

ฐานะผู้ให้หรือผู้รับ คนจนหรือคนรวย หรือประกอบอาชีพและอยู่ในสถานะใด มุสลิมจึงควรกำหนดบทบาทของตัวเองทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับในเวลาเดียวกัน อีกทั้ง ผู้นำทางศาสนาในชุมชนควรนำมุมมองความสัมพันธ์แบบสามฝ่ายในระบบชะกาดไปอธิบายหรือขยายความเข้าใจการช่วยเหลือรูปแบบอื่นในชุมชน ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมให้มุสลิมช่วยเหลือเกื้อกูล และใส่ใจกับความทุกข์ยากของผู้ด้อยโอกาสในสังคม

นบีมุฮัมมัด (ศ็อล) กล่าวไว้ความว่า

66—

พวกท่านจงมีเมตตาต่อผู้คนที่อยู่บนพื้นโลก
เถิด แล้วพระผู้ทรงสถิตย์บนฟ้าจะประทานความ
เมตตาแก่พวกท่าน²⁵

— 99

²⁵ สุนันอบิดาวูด (4941)

6

เอกสารอ้างอิง

- Ali Ashraf, M. Kabir Hassan, and K. Hunt-Ahmed, "An Integrated Islamic Poverty Alleviation Model," *Contemporary Islamic Finance* (2013): 239.
- Brian H. Bornstein et al., "All Else Being Equal: Overcoming the Egalitarian Norm," in *Justice, Conflict and Wellbeing* (Springer, 2014), 3-4.
- David T. Takeuchi et al., "Equality and Equity Expanding Opportunities to Remedy Disadvantage," *Generations: Journal of the American Society on Aging* 42, no. 2 (2018): 14.
- Hilman Latief, "Health Provision for the Poor Islamic Aid and the Rise of Charitable Clinics in Indonesia," *South East Asia Research* 18, no. 3 (2010): 503.
- Hisham Handal Abdelbaki, "The Impact of Zakat on Poverty and Income Inequality in Bahrain," *Review of Integrative Business and Economics Research* 2, no. 1 (2013): 133
- Isahaque Ali and Zulkarnain A. Hatta, "Zakat as a Poverty Reduction Mechanism among the Muslim Community: Case Study of Bangladesh, Malaysia, and Indonesia," *Asian Social Work and Policy Review* 8, no. 1 (2014): 64-66.
- Kochuyt, T. (2009). "God, gifts, and poor people: On charity in

Islam." Social Compass, 56(1), 98-116.

Laila Rimpeng. (2021). Concepts and Principles of Zakat Distribution for The Realisation of Social Justice : Case Studies of Zakat Funds That Realise Social Justice in Thailand. (Doctoral dissertation, Mahidol University).

Sen, A. (1999). Development as Freedom. New York : Alfred A. Knopf.

Yusuf Al Qardawi. (2000). Fiqh Al Zakah, vol. 2. King Abdulaziz University Jeddah.

มุอัมมัด (คือลข) กล่าวความว่า

"อัลลอฮ์ ผู้ทรงยิ่งใหญ่จะกล่าวในวันแห่งการฟื้นคืนชีพว่า 'โอ้ลูกหลานของอาดัมเอ๋ย ฉันป่วย และเจ้าไม่ได้มาเยี่ยมฉัน' มีคนหนึ่งกล่าวว่า 'ข้าแต่พระผู้อภิบาล ฉันจะไปเยี่ยมพระองค์ได้อย่างไร ในเมื่อพระองค์ทรงเป็นผู้อภิบาลแห่งสากลโลก?' พระองค์จะกล่าวความว่า 'เจ้าไม่รู้หรือว่า บ่าวของฉันคนนั้นคนนี้ป่วย และเจ้าไม่ได้ไปเยี่ยมเขา เจ้าจะไม่รู้หรือว่าหากเจ้ามาเยี่ยมเขา เจ้าก็จะพบฉันอยู่กับเขา? โอ้ลูกหลานของอาดัมเอ๋ย ฉันขออาหารจากเจ้า และเจ้าไม่ให้อาหารฉัน' ชายคนนั้นกล่าวว่า 'ข้าแต่พระผู้อภิบาล ฉันจะให้อาหารพระองค์ได้อย่างไร ในเมื่อพระองค์ทรงเป็นผู้อภิบาลแห่งสากลโลก?' พระองค์จะกล่าวความว่า 'เจ้าไม่รู้หรือว่า บ่าวคนนั้นคนนี้ของฉันขออาหารเจ้า แต่เจ้าไม่ให้อาหารแก่เขา? เจ้าไม่รู้หรือว่าถ้าเจ้าเลี้ยงอาหารแก่เขา เจ้าก็จะพบว่าเขาอยู่ข้างฉัน? โอ้ลูกหลานของอาดัมเอ๋ย ฉันขอน้ำเจ้า แต่เจ้าไม่ให้น้ำฉันดื่ม' ชายผู้นั้นกล่าวว่า 'ข้าแต่พระผู้อภิบาล ข้าพระองค์จะให้ น้ำพระองค์ได้อย่างไร ในเมื่อพระองค์เป็นพระผู้อภิบาลแห่งสากลโลก?' พระองค์จะกล่าวความว่า 'บ่าวของฉันคนนั้นคนนี้นอน้ำดื่มจากเจ้า แต่เจ้าไม่ให้เขา เจ้าไม่รู้หรือว่า หากเจ้าให้เขาดื่ม เจ้าจะพบว่าเขาอยู่ใกล้ฉัน' "

(เศาะฮ์ิบุคอรี, 45:54)